

Qué es l'Anarquisme?

Montseny, Federica

1974

Índex

1. Breu introducció al tema	3
2. Origen i desenvolupament de l'anarquisme	4
3. L'anarquisme a Espanya	8
4. L'anarquisme entre la Revolució Russa de 1917 i la Revolució Espanyola de 1936	12
5. L'anarquisme des de la Revolució Espanyola fins als nostres dies	18
6. L'anarquisme definit pels seus teòrics i els acords dels seus congressos	22
Moció-estudi. «L'organització de l'economia en una societat anarquista, o durant l'etapa de transició revolucionària cap a l'anarquia»	23
1. Revolució social llibertària indispensable	23
2. Assegurar l'existència i el funcionament lliure de la Societat	24
3. Àmplia concepció de l'anarquisme social	24
4. Llibertat d'experimentació	24
5. Esbossos socials i econòmics llibertaris	25
6. Base de la nova societat. La Comuna lliure	25
7. Del sindicat revolucionari i de les seues funcions	25
8. Sobre el salari o remuneració	26
9. Distribució i consum	27
10. Organismes de la Revolució: Les col·lectivitats	27
11. Consells socials i econòmics	27
Notes de la traducció i l'edició	28

1. Breu introducció al tema

L'Enciclopèdia Quillet, en una de les seues edicions, definix així a l'anarquisme: «Sistema polític i filosòfic, basat en l'ideal d'una societat sense govern».

La paraula *anarquia* deriva del grec *AN* —no— i *ARKIA* —govern. No obstant això, d'una manera deliberada, s'ha generalitzat una altra accepció del vocable. Anarquia és hui sinònim de desordre, de caos. Anàrquic és interpretat com una cosa desordenada, caòtica.

L'anarquisme mai és definit com a «ideal d'una societat sense govern», sinó com un moviment compost per individus violents, propensos a fer-se servir, en tot moment, del terror, de la intimidació per a imposar-se en la societat i per a entaular la lluita amb els seus adversaris. L'anarquisme ha sigut difamat, deformat i calumniat amb igual unanimitat per conservadors i per comunistes.

No obstant això, ningú pot negar les bases científiques i filosòfiques de l'anarquisme. Els seus teòrics més eminents han sigut persones de ciència com el príncep Piotr Kropotkin, el geògraf Élisée Reclus, l'economista Domela Nieuwenhuis, el pensador Rudolf Rocker, l'historiador Max Nettlau.

L'estudi de les societats primitives i de l'evolució de l'espècie, va portar a Kropotkin i a Reclus a la conclusió dels efectes nocius de l'Estat, que en lloc d'exercir funció d'àrbitre i regulador de les relacions socials, es va convertir universalment i al llarg de les seues múltiples transformacions, en defensor dels interessos creats pels qui ho posseïen tot i pels qui havien confiscat els béns de la col·lectivitat en benefici propi. És a dir, allò que llançaren com a grans línies polítiques i filosòfiques Proudhon i Bakunin, ho van il·luminar amb la llum dels seus estudis i de la seua experiència científica, les persones que van continuar i van ampliar les seues obres.

L'anarquisme és, doncs, una doctrina social basada en la llibertat de l'ésser humà, en el pacte o lliure acord d'este amb els seus semblants i en l'organització d'una societat en la qual no han d'existir classes ni interessos privats, ni lleis coercitives de cap espècie. L'ésser humà, mogut pels seus dos instints paral·lels, l'egoisme i l'altruisme, que amb ell naixen i en ell viuen, sense imposicions ni educacions destinades a dominar-ho i a pervertir-ho, sabrà, per egoisme, posar-se d'acord amb els altres persones, per a facilitar el seu treball, la seua defensa i el mitjà en què ha de desembolicar-se, i, per altruisme, sabrà aportar el seu suport solidari als més febles i desvalguts.

Sense caure en l'infantilisme roussonià, l'anarquisme ha cregut en l'ésser humà i ha considerat que si es produïen anormalitats fisiològiques, determinades per l'herència o per malformacions congènites, la ciència, la medicina eren ací per a curar-les, per a remeiar-les.

Un pensador anarquista nascut i criat a Espanya¹, Rafael Barrett, va definir amb estes paraules profundes la posició dels anarquistes en este sentit: «La maldat és cosa de malalts». Una persona normalment constituïda, en possessió de totes les seues facultats, sana, lliure, amb tots els mitjans al seu abast per a viure feliç, no serà dolenta i buscarà la societat dels seus semblants, ja que l'ésser humà, com a espècie, és sociable, necessita la companyia d'altres persones per a desenrotllar-se i viure harmoniosament.

Per a l'anarquisme, no obstant això, la societat no pot ser i no ha de ser sinònim d'esclavitud, d'uniformitat ni de promiscuïtat. Els drets de l'individu a la soledat, si així ho desitja, al treball solitari, si les seues inclinacions a això li porten, són sempre reconeguts. La base de l'anarquisme és l'ésser humà, els seus drets inalienables, el pacte lliure amb els altres humans i l'organització d'una societat on eixos drets estiguen garantits pel conjunt harmoniós de totes les persones reunides.

Pi i Margall, que, sense ser específicament anarquista, tantes idees llibertàries expressara en la seua obra, va definir molt bé els límits únics que té l'exercici de la llibertat individual, tal com la conceben els anarquistes: «La llibertat d'un acaba on comença la llibertat d'un altre».

Al llarg d'este opuscle anirem exposant les diverses fórmules pràctiques d'organització social, ideades pels anarquistes i exposades, siga en escrits redactats pels seus teòrics, siga en acords presos en els

¹ L'obra original posa «argentí». Segons la Wikipedia, Barrett va nàixer i créixer a Espanya fins als 26 anys, quan va emigrar a Amèrica del Sud, on es va assentar fins a la seua prematura mort als 34 anys (N. del T.).

diversos Congressos on el tema de l'organització de la vida en una societat alliberada de l'Estat van pensar els anarquistes.

Perquè, contra el que pensa el populatxo mal informat, ningú es va preocupar tant dels aspectes pràctics de l'organització del món, després de la revolució social que hauria d'acabar amb l'existència de l'Estat i establir les línies generals de la societat futura, com els anarquistes. Els teòrics marxistes, atrinxerats en la teoria de l'Estat en mans de la classe treballadora o de les minories dirigents, rares vegades van abordar el tema. Nosaltres no sols ho abordem, sinó que ens esforcem a resoldre-ho, com es veurà més endavant.

2. Origen i desenvolupament de l'anarquisme

És evident que la teoria anarquista no va sorgir d'una peça, armada i presta a formular-se, d'un sol cap. Fins a arribar a la formulació d'un Godwin, d'un Proudhon, a la tesi polèmica d'un Bakunin, va passar per, un llarg període de maduració que s'estén des dels filòsofs grecs, el pensament xinès de Lao Tse fins als nostres dies, passant per l'Edat mitjana, el Segle d'Or espanyol, el Renaixement italià, la Revolució francesa, sense oblidar les agitacions socials del segle XIX a Rússia, Itàlia, Espanya, França, Alemanya i l'aportació dels economistes anglesos.

Sòcrates, Heràclit, Demòcrit, Epicur, Epictet, Diògenes, Plató, Aristòtil en el conjunt de la seua concepció filosòfica apareixen idees sobre l'ésser humà, la vida, les passions, la societat, en les quals hi ha indicis de crítica comuna al que més tard havia de ser pensament anarquista. En els primers apòstols del cristianisme, així com en Jesús, tal com ens el mostren els pensadors que l'han estudiat com a revolucionari i com a persona, les formulacions apareixen encara més clares. En la pròpia Edat mitjana, qualificada com a període de màxim obscurantisme, van ser nombrosos els pensadors que van exposar teories audaces, demolidores, socialment parlant. En el nostre Segle d'Or, el pensament ja s'afina i es perfila. Baste només recordar el *Discurs als pastors* de l'immortal Cervantes.

Rabelais, Montaigne, Restif de la Bretonne, van aportar ja idees concretes. El «Fes el que vulgues» rabelaisià, inscrit en el pòrtic de l'abadia de Thelème, és tot un poema i tot un programa.

En les utopies aparegudes per eixa època —«Ciutat del Sol», de Campanella i «Utopia», de Thomas More— per contra, l'obsessió autoritària apareix molt present. Però, en canvi, en obres literàries del Renaixement italià, i sobretot en les persones i el pensament d'alguns dels seus homes —Vanini, Leonardo de Vinci, Giordano Bruno, Miguel Servet, Lluís Vives, Joan de la Creu, per no citar més que alguns— es mostren les aspiracions a la llibertat, la concepció d'un ésser humà en plena possessió dels seus drets individuals i desitjant la justícia, la igualtat, la fraternitat sobre la Terra.

Però és en el segle XVIII, abans i durant la Revolució francesa, quan les idees més definidament llibertàries florixen i es manifesten. Els anomenats enciclopedistes i les persones que van preparar en les consciències la Revolució, portaven ja en elles les fórmules que més tard expressaren amb major coordinació i força, Proudhon a França, Pi i Margall a Espanya. L'aparició del famós llibre de Godwin «Investigació sobre la justícia política» i de «Els drets de l'home» de Paine, són ja considerats part dels clàssics de l'anarquisme. En ells, i en Coeurderoy, Rousseau, La Boetie, Bellegarrigue i Dejacques², van trobar Proudhon i Bakunin principis i crítiques per ells ampliat i aprofundits.

És en els anys II, III i IV de la Revolució francesa, quan s'escriu i es pronuncia per primera vegada la paraula «anarquistes», com a sinònim de persones amb un pensament social i polític revolucionari. El grup dels Iguais, Babeuf i els seus amics, van ser qualificats d'«anarquistes». Va haver-hi fins i tot un jove baró alemany, Clotz, subjugat pels principis de llibertat, igualtat i fraternitat de la Revolució, que els va fer seus i que va transformar el seu nom patronímic convertint-lo en *Anarchasis*.

No és possible tampoc passar sense citar l'aportació a l'anarquisme dels individualistes **estatu-nidencs**, sobretot de Thoreau, Mackay, Tucker i Warren, que tant van contribuir a l'evolució de la

² «La Anarquía a través de los Tiempos», de Max Nettlau. Edicions Vértice. Mèxic, 1972.

literatura i del pensament estatunidenc. Cal no oblidar que en un moment donat, fins a polítics com Jefferson, van sentir simpatia per l'anarquisme. Això explica l'auge obtingut als EE.UU. pel Moviment Llibertari, que va portar a la burgesia estatunidenca a buscar el pretext per a destruir la sèrie d'organitzacions de grups i de periòdics que existien al país en els anys 1880. El pretext va ser la vaga a la fàbrica McCormick de Chicago, la bomba llançada contra la policia, obra probablement d'un agent provocador, i l'arrest i condemna a mort dels màrtirs de Chicago que va donar origen al 1er de Maig en 1886.

Figura capdavantera del moviment i de la literatura anarquista nord-americana va ser una dona, morta desgraciadament molt prompte, Voltairine de Cleyre, filla d'emigrats francesos i l'aportació dels quals com a escriptora i com a poetessa és inestimable.

En un altre capítol d'este estudi, en tractar de l'anarquisme internacional des de la Revolució russa de 1917 a la Revolució espanyola de 1936, parlarem d'una altra dona excepcional, Emma Goldmann. Encara que d'origen rus, la major part de la vida d'Emma Goldmann i del qual va ser el seu company, Alexander Berkman, va transcórrer a Amèrica del Nord.

Als Estats Units, com a obra extraordinària i perdurable, se citarà sempre el que van ser les joies tipogràfiques, realitzades per un home que va editar amb amor i art exquisit diferents obres mestres de la literatura llibertària universal i singularment de Thoreau, Kropotkin, Reclus i Voltairine de Cleyre: Joseph Ishill, fundador de la cèlebre col·lecció «*The Oriole Press*». Nettlau li admirava profundament i a l'obra d'Ishill va dedicar un escrit.

Tampoc pot menysprear-se l'aportació dels individualistes **alemanys** com Max Stirner i Nietzsche. Del primer citem «L'Únic i la seva Propietat» i del segon «L'Anticrist», «Així parlà Zaratustra», «Genealogia de la Moral», «La Gaia Ciència», etc., que tanta influència van tindre entre la joventut de fins del segle XIX i principis del XX. Però seria injust oblidar el que van aportar a les idees llibertàries, l'obra i l'acció d'hòmens com Johann Most, Gustav Landauer, Rudolf Rocker, Max Nettlau, l'austriac Pierre Ramus i Fritz Kater, primer secretari de l'Associació Internacional dels Treballadors, fidel a la línia bakuniniana, reconstruïda a Berlín en 1922 i que malgrat els múltiples avatars i persecucions patides per les sindicals que la integren en els diversos països, la major part caiguts sota règims de dictadura, encara existix.

Anglaterra va ser, com Suïssa, lloc de refugi, a últims del segle XIX, de perseguits polítics. Allí van anar a parar Malatesta fugint d'Itàlia, Kropotkin, expulsat de Suïssa i de França, Fernando Tarrida del Màrmol, enginyer i anarquista nascut a Cuba, educat a Catalunya³ i expulsat d'Espanya. Tots estos hòmens van aportar al moviment anarquista anglès i a la cultura britànica en general contribucions valuoses. Bona part de la producció literària de Kropotkin, així com la de Tarrida del Màrmol, va aparèixer en la famosa «*Nineteenth Century*», la cèlebre revista científica que va ser exponent de les més audaces teories.

Però cal recordar que Godwin i la seua «Investigació sobre la justícia política» estan en els orígens de l'anarquisme; que Darwin, amb la seua teoria de l'evolució de les espècies, i Herbert Spencer, amb el seu «L'Individu contra l'Estat», sense ser anarquistes, van verificar i van donar base a nombroses afirmacions llibertàries. És en anglès on es va editar, per primera vegada, la que considerem obra fonamental de Kropotkin, «Ètica: Origen i evolució de la moral».

Sense qualificar-se específicament d'anarquistes, va haver-hi hòmens, com el poeta Shefley, primer, i l'escriptor William Morris, després, que van exposar idees completament llibertàries i que nosaltres considerem com a poetes i pensadors tan estretament emparentats amb l'anarquisme com ho va ser Jean-Marie Guyau a França. Tampoc és possible menysprear l'aportació dels economistes, com Stuart Mill i Henry James, entre molts altres, les crítiques i l'anàlisi dels quals van ser importants i van servir de base a molta argumentació llibertària.

³ En l'obra original posa «espanyol». En la Wikipedia espanyola posa «cubà d'origen espanyol», en la catalana posa «cubà-català». A més, la segona mitat de la seua vida adulta la va viure a Anglaterra. Finalment, s'ha optat per una xicoteta variació de la Wikipedia anglesa, que es remet a fets objectius, «nascut a Cuba, criat a Catalunya» (N. del T.).

En el terreny que ens és propi, l'obra realitzada per la revista «*Freedom*» plena diversos anys d'activitats del moviment llibertari a Gran Bretanya.

A **Bèlgica**, durant un període agitat de lluites polítiques a França i a Alemanya, es van retrobar allí també moltes persones perseguides pels governs dels països en què van nèixer o que, per oposició als règims allí establits, a Brussel·les van buscar asil. A part del més conegut i il·lustre d'estos emigrats, Víctor Hugo, cal no oblidar la part activa que va tindre en la creació i funcionament de l'anomenada Universitat Lliure de Brussel·les, el nostre company Élisée Reclus, professor en ella. Naturals de Bèlgica i figures destacades i insignes, cal citar els noms del filòsof Paul Gille, autor de «La gran metamorfosi» i del publicista Ernest Tanrez, els escrits del qual, d'una limpidesa i una elegància d'estil inimitables, continuen sent d'actualitat permanent. Més prop de nosaltres, tampoc és menyspreable l'obra realitzada per Marcel Dieu (àlies Hem Day) i els seus quaderns «*Pensée et Action*».

A **Holanda**, una figura ho domina tot i ella sola es prou perquè el nom dels Països Baixos ocupe un lloc predilecte en este xicotet recompte de figures llibertàries; el de Ferdinand Domela Nieuwenhuis, un dels pocs anarquistes que posseïx un monument públic. L'estàtua de Nieuwenhuis domina el port d'Amsterdam i diu el grau d'influència i l'enorme prestigi adquirit per este ésser humà, un dels millors i més profunds pensadors anarquistes.

Bakunin va tindre a Holanda amics fidels, que el van ajudar en el seu combat, com el belga César de Paepe, que va donar suport a l'actitud del seu company en les seues lluites contra Marx, que no va vacil·lar a qualificar a Miquel Bakunin d'«agent del tsarisme». Tal infàmia ha sigut arreplegada per deixebles de Marx, quan d'atacar i de difamar als anarquistes s'ha tractat.

A **Rússia** el nihilisme va anar poc a poc adquirint fisonomia ideològica. Primer va ser un moviment de protesta i d'acció contra els abusos i atrocitats del tsarisme. Per exemple, els anomenats «decembristes» no tenien característiques ideològiques molt definides. Estaven moguts per un esperit de justícia i per la vaga influència de l'hegelianisme, però encara no havien arribat a cap conclusió. En eixe ambient d'agitació quasi mística es va forjar el jove Bakunin i, amb ell, els primers socialistes revolucionaris que, més tard, es van definir com a anarquistes.

Va ser així mateix en eixe clima de lluites, de persecucions, de sacrificis i d'actes individuals desesperats, com es van formar, van sorgir i van irradiar cap al món, l'anarquisme científic del príncep Pere Kropotkin i l'anarquisme cristià del comte Lleó Tolstoi.

Hi ha països on les idees llibertàries van adquirir més ràpidament influència i difusió. A **França**, després de *La Commune*, es va produir un període d'enorme activitat anarquista. Figures com la de Louise Michel, Sébastien Faure, Charles Malato, Jean Grave i tants altres que van succeir als Reclus i altres pensadors que, al seu torn, havien ampliat i definit el pensament proudhonià, van crear periòdics, revistes i, units als obrers sindicalistes revolucionaris com Pataud, Pouget, Pelloutier, Grifuelhes, etc., van constituir en 1905 la C.G.T.

Assenyalem, per a il·lustració de les lectures, que d'eixe període de l'anarquisme a França, extraordinàriament ric, en el qual van florir nombroses revistes, com «*Le Temps Nouveaux*», fundada per Kropotkin i continuada per Jean Grave i en què va nèixer «*Le Libertaire*», fundat per Louise Michel i Sébastien Faure, la història general a penes fa referència. El que d'això reté, són els noms dels quals van realitzar actes de terror, moguts per la desesperació i guiats per les reaccions dels seus temperaments. Se cita a Vaillant, a Emilio Henry, a Ravachol, però no es parla de Reclus, de Kropotkin, de Guyau, estretament emparentats amb l'anarquisme i tants altres.

Se citen els actes de Ravachol, però no es diu que en aquells temps van aparéixer obres fonamentals com «*El Hombre y la Tierra*» i la «*Geografia Universal*» dels germans Reclus, «La Conquesta del Pa», «El Suport Mutu», «Camps, fàbriques i tallers» de Kropotkin, «*Esbozo de una moral sin obligación ni sanción*», «*Irreligión de l'avenir*», «*El arte desde el punto de vista sociológico*», de Guyau, «*La sociedad moribunda y la anarquía*», de Jean Grave, «*El Dolor Universal*» de Sébastien Faure. I parem la llista, que es faria interminable. Sempre s'ha procurat desfigurar a l'anarquisme i destacar només els aspectes de violència o d'il·legalitat. Així també, dels anys que van precedir a la primera guerra mundial, en tractar-se de l'anarquisme a França, no se cita més que la «banda Bonnot». Per a res es parla de les

activitats culturals, sociològiques i sindicals dels anarquistes, com hem dit abans, primers i autèntics creadors de la C.G.T. i del sindicalisme revolucionari.

A **Itàlia**, en produir-se la divisió de la Primera Internacional —una part seguint el pensament polític de Carles Marx, partidari de l'acció múltiple i de la intervenció parlamentària, i una altra— la posició de Miquel Bakunin, partidari de l'acció directa i revolucionària contra el Capitalisme i l'Estat, sense admetre l'actuació política i molt menys parlamentària, convençut que els socialistes que intervindrien en ella serien fatalment absorbits per l'Estat al servei de les classes dirigents i posseïdores a Itàlia, repetim, el moviment anarquista va adquirir inusitat auge i influència. És just dir que a Itàlia van sorgir figures magnífiques de pensadors i de revolucionaris, pertanyents a totes les classes socials, des de l'aristocràtic Duc de Pisacane, protector de Bakunin al qual tant va ajudar financerament, fins a l'humil obrer electricista Errico Malatesta, passant per grans advocats com Pietro Gori i hòmens d'acció i de pensament com Giovanni Bovio, Cafiero i Merlino.

La realitat és que a Itàlia ha existit sempre un moviment anarquista prestigiós i respectat, fins per Mussolini, que va tindre a gal·la conservar en vida i en llibertat vigilada a Malatesta, considerant que amb eixe gest s'honorava al feixisme, que respectava a la figura més prestigiosa d'un ideal que mai va cessar d'inspirar simpatia als italians. Per això, en produir-se en 1945 la caiguda del feixisme va ressorgir amb força a Itàlia el moviment llibertari, encara que tradicionalment molt influenciat per l'individualisme.

A Espanya on havia acudit a aportar el seu concurs a la revolució de 1936, va morir a les mans dels agents russos, al maig de 1937, el pensador i historiador Camilo Berneri. Disseminats pel món, sobretot a Amèrica llatina, van actuar i van viure grans figures del pensament anarquista italià com Luigi Fabbri, Hugo Treni, Armant Borghi, Virgilia d'Andrea i molts altres.

Durant tot el segle XIX i part del XX, **Suïssa** va ser un dels centres de reunió internacional dels anarquistes. Els russos, perseguits, allí anaven a parar. Allí va morir Bakunin. I quan es va produir la divisió de la Internacional, la Federació del Jura, una de les més importants de la Primera Internacional, va seguir la línia bakuninista. Hi havia una potent organització obrera —la dels rellotgers— i va haver-hi un home, amic personal de Bakunin, que va tindre enorme influència sobre el proletariat suís i els diversos grups ètnics a Suïssa refugiats. Ens referim a James Guillaume. Mort este, li va succeir, en la mateixa obra i amb considerable influència, Luigi Bertoni, que va publicar durant llargs anys, «Le Réveil — Il Risveglio», revista en francès i en italià, que havia sigut fundada pel propi Kropotkin, que a Suïssa va viure també diversos anys refugiat.

A **Amèrica llatina**, on major influència i irradiació va adquirir l'anarquisme va ser a l'**Argentina**. És allí on va existir l'única organització obrera que es va qualificar a si mateixa d'anarquista, la F.O.R.A. Es va publicar allí un diari anarquista, òrgan de la F.O.R.A., «La Protesta», que a més va constituir una de les millors biblioteques d'edicions existent en el món a fins i principis de segle. Nettelau va publicar en ella diferents obres d'història i allí van començar a editar-se les obres completes de Bakunin en espanyol. I allí va aparèixer la primera edició espanyola de «Ètica: origen i evolució de la moral» de Piotr Kropotkin.

L'anarquisme argentí va comptar amb grans escriptors, com José Ingenieros, Rodolfo González Pacheco, Teodoro Antilli, Emilio López Arango, amb excel·lents poetes, com Alberto Ghirardo i Herminia Brumana. A primers de segle van realitzar Louise Michel i Pietro Gori una històrica gira de propaganda, que va guanyar per a l'anarquisme milers d'adeptes en diferents llocs d'Hispanoamèrica. Tot això va durar fins que les dictadures, d'Irigoyen primer i d'Uriburu després, ho aniquilaren tot, empresonant, deportant a les persones més representatives de l'esquerra i suprimint la premsa, edicions i organitzacions obreres i polítiques.

Va haver-hi altres persones, a cavall sobre diverses nacionalitats i països, com Rafael Barret, nascut a Espanya però que va viure a l'Argentina, fill de pare anglès i de mare espanyola; com Enrique Nido i Pierre Quiroule, assidus col·laboradors de «La Protesta», però que allí havien anat a parar després de múltiples avatars.

A **Mèxic**, la Revolució de 1910 va estar profundament marcada per la influència anarquista, a través de l'acció i de la presència de tres persones, entre moltes altres, que van deixar empremta indeleble: Librado Rivera, Ricardo Flores Magón i Práxedes G. Guerrero, a qui es deu la frase que més tard es va apoderar la Passionera; «Val més morir dempeus que viure de genolls». Dempeus va morir Guerrero, ja que va donar la seua vida per la llibertat i els drets dels llauradors mexicans.

Al **Perú**, l'anarquista González Prada és hui considerat com un mestre de periodistes i d'escriptors, perquè el seu estil i la profunditat del seu pensament fan d'ell una persona realment excepcional.

És impossible detallar tot el que ha sigut la influència anarquista en les dos Amèriques i a través dels diferents països.

El món ignora el que ha sigut la labor propagandística, cultural, d'alliberament de les consciències i simplement les manifestacions artístiques del pensament mundial de l'anarquisme.

No pot aquesta breu síntesi donar més que una lleugera idea d'això.

3. L'anarquisme a Espanya

Estem obligades a dedicar un capítol apart a l'anarquisme a Espanya, no sols pel fet que el llibre es publica al nostre país, sinó perquè, per raons que són i probablement seran misterioses, és a Espanya on, des del primer dia que va haver-hi una formulació clara i concreta de l'anarquisme, este va adquirir més base popular, més arrelament i influència que en la resta del món.

Les qui que han examinat el fenomen amb visió simplista, han deduït que va prendre abans i millor a Espanya perquè era el nostre país, en el segle XIX, un dels països pobres d'Europa. Però els desconcerta el fet que anara a Catalunya, regió tradicionalment pròspera i la més avançada d'Espanya en tots els sentits, on primer es van constituir grups anarquistes i on la idealitat llibertària va adquirir abans prestigi i influència.

I és que, en realitat, l'anarquisme res té a veure amb l'estat d'endarreriment ni de misèria dels pobles. És una presa de consciència individual que el mateix pot produir-se en el llaurador il·letrat que en l'obrer rebel, que en l'intel·lectual o l'aristòcrata inquiet i turmentat pel problema de la justícia i de la felicitat entre els éssers humans. I és precisament fins i tot a les regions més pobres, entre les persones més il·lustrades, més capaces, on es manifesta primer la simpatia i després l'adhesió a l'anarquisme.

A Espanya existix, d'altra banda, una llarga tradició rebel i llibertària, que ens ve de l'Edat mitjana i que s'enfila en la mescla d'ètnies i en la pròpia geografia. L'espanyola és anarquista per temperament, per caràcter, per feresa, per amor a la llibertat, per independència i perquè, confusament, sempre ha sabut o intuït que només en un orde social com el conceben les anarquistes se sentirà bé i aconseguirà sentir-se realitzada plenament.

Sense entregar-nos a cap eufòria de tipus nacionalista, hem de dir, no obstant això, que abans fins i tot que arribaren a Espanya les idees anarquistes clarament formulades en l'obra de Proudhon, traduït a l'espanyol per Pi i Margall, havia ja aparegut a Espanya un primer periòdic anarquista en 1845: «El Porvenir», que van editar Ramón de la Sagra Peris i Antolín Faraldo. Este periòdic va aparèixer a Santiago de Compostel·la i va ser suprimit per un decret del general Narváez. Ramón de la Sagra, el seu redactor principal, és el primer anarquista que va haver-hi a Espanya. Les obres de Proudhon no van ser traduïdes per Pi i Margall més que en 1854. D'altra banda, Ramón de la Sagra, emigrat a París víctima de la persecució de Narváez, es va unir a Proudhon i el va ajudar a fundar la seua «Banca del Poble».

No és un secret per a ningú que quan va arribar Fanelli a España, per a fundar la Secció Espanyola de la Primera Internacional, ja existien grups anarquistes, compostos per individualitats que treballaven en diversos sentits, fundant Foments de les Arts, Centres de cultura o dedicant-se a moltes altres activitats propagandístiques i culturals. Com existien ja les anomenades Societats Obreres de Resistència al capital, que van ser els primers nuclis organitzats de la Internacional.

D'altra banda, la major part dels federals de l'època com Joarizti, Bohórquez, Pi i Margall i tants altres, van sentir simpaties per l'anarquisme; i la seua concepció de la República per la qual combatien diferia molt de la que va ser proclamada en 1871 i que tan efímera vida va tindre.

L'anarquisme espanyol va posseir des dels seus orígens, molts i molt interessants hòmens, en els quals es van confondre totes les classes socials, des de metges com els doctors Soriano, García Viñas, i Gaspar Sentiñón, a obrers tipògrafs com Anselmo Lorenzo i Rafael Farga Pellicer, passant per llauradors il·lustrats com Francisco Rubio, de Montejaque.

Estes persones, des del primer dia, van fer seua la convicció de Bakunin que era entre els treballadors on havien de sembrar-se les idees llibertàries perquè era la força del proletariat organitzat la sola que podria, en un demà que s'esforçaven d'aproximar el més possible, destruir la societat capitalista i instaurar una societat sense classes.

D'ací ve que les figures més capdavanteres del moviment obrer, tant abans de la Internacional com després d'ella, van actuar entre els treballadors i es van confondre amb ells. Més tard, esta posició, històricament sostinguda durant mig segle, va ser definida amb el nom d'anarco-sindicalisme.

Un altre fenomen curiós i que ha de ser destacat, quan de l'anarquisme a Espanya es parla, és que, així com en els altres països la preocupació per les formes d'organització de la societat no acostumava a ser motiu ni tema de discussió en Congressos, a Espanya constantment això els preocupava... Potser perquè és el país on més a prop i més viable hem vist la realització d'una societat llibertària, per la seua impregnació en l'entorn i perquè les pròpies evolucions de la seua història en diversos moments ens han fet esperar un canvi possible.

Potser això explica també l'acarnissament amb què han sigut a Espanya perseguits els anarquistes, al llarg del segle XIX i en tot el que va del XX. Les classes posseïdores han tingut consciència que en l'anarquisme residia un perill de destrucció dels seus privilegis i que els mètodes i tàctiques del mateix convertirien a la classe obrera en un formidable instrument de combat.

D'altra banda, els obrers van comprendre molt bé que només les tàctiques i els principis impresos per la influència llibertària en el moviment obrer, podien accelerar l'emancipació dels treballadors, que segons el lema de la Primera Internacional, només pot ser obra dels treballadors mateixos... Això explica igualment la tenacitat amb què han renaixut les organitzacions obreres destruïdes per les persecucions i com de nou, fidelment, els treballadors les han poblades amb la seua presència. Tantes vegades com va ser dissolta la Federació de Treballadors, que va succeir a la Secció espanyola de la Primera Internacional, va ser reconstituïda. Quan, en 1910, este moviment obrer, nombroses vegades aniquilat, es va articular nacionalment amb el nom de C.N.T., quantes vegades va ser també jutjat mort! Com a nova Au Fènix, va renàixer sempre de les seues cendres, no faltant mai en les seues files els que havien sigut i continuaven sent els seus orientadors, els que, confosos amb els treballadors, encoratjaven l'esperit de protesta i aconseguien millores en la condició dels explotats.

Seria, no obstant això, limitar l'acció llibertària, si la circumscriguérem a la simple intervenció dels anarquistes en el moviment obrer. Són centenars les revistes publicades, els periòdics. Se sumen per milers els llibres i fullets editats.

Des de les Escoles laiques de Gabarro, a les Escoles racionalistes que es van multiplicar a Espanya en els anys que van de 1915 a 1936, passant per l'assaig heroic de Ferrer i Guàrdia, que va voler crear una Escola Moderna a Espanya (assaig que li va costar la vida, ja que va ser mort afusellat pel sol crim d'haver intentat fundar una escola alliberada de la influència religiosa en un país on l'Església era totpoderosa i el seu criteri i els seus procediments seguien impregnats encara de l'esperit de la Inquisició), la labor llibertària va ser múltiple, constant i ho va abastar tot, sense descurar cap aspecte.

Requerix haver viscut, banyada en el que era l'atmosfera llibertària, el fervor i la febra d'activitat permanent, per a comprendre-ho i explicar-se moltes coses.

Cap a més destacar que l'anarquisme a Espanya mai va ser una cosa estàtica ni uniforme. Va haver-hi sempre individualitats independents, que van crear revistes, periòdics, editorials. Assenyalen, per exemple, Serrano Oteyza, fundador de «*La Revista Social*», Federico Urales i Soledad Gustavo, fundadors de «*La Revista Blanca*» —en dos èpoques: 1898-1905; 1923-1936— i una important editorial,

en la qual es van publicar moltes obres anarquistes i altres que no ho eren, però pertanyien al patrimoni comú de la literatura universal, com «*La Reacción y la Revolución*», de Pi i Margall, i «*Las grandes corrientes de la literatura en el siglo XIX*», de George Brandes.

Tampoc va ser mai exclusivista en la interpretació de les idees. Va haver-hi, això sí, polèmiques apassionades entre anarquistes col·lectivistes i anarquistes comunistes. La fórmula col·lectivista: A cada un el producte íntegre del seu treball, va semblar font de desigualtat i d'injustícia a Kropotkin i alguns altres pensadors anarquistes. Aquell que, més fort que els altres, produïra més, posseiria per dret propi més béns que el feble o malalt. D'ací ve que llançaren la fórmula comunista: De cadascun segons les seues forces; a cadascun segons les seues necessitats.

Va haver-hi anarquistes espanyols, com Ricardo Mella, que mai van deixar de dir-se col·lectivistes. Però la majoria es va inclinar molt prompte cap al comunisme, que es va adjectivar llibertari, per a diferenciar-se del comunisme autoritari o marxista. Uns altres, com Urales i com Tarrida del Mármol, van resoldre el problema dient-se anarquistes a seques.

L'anarquisme va estar organitzat generalment en grups d'afinitat, que, al seu torn, es federaven entre si, constituint Federacions Locals de Grups. Això va ser així fins que, en 1927, es va crear a València la Federació Anarquista Ibèrica (FAI), englobant Espanya i Portugal. Però d'això parlarem més tard.

El moviment anarquista, a Espanya, va aconseguir mobilitzar de tal manera l'opinió pública, que, a base de campanyes de Premsa, es va aconseguir l'indult dels presos supervivents del Procés de Montjuich i després dels que encara vivien en els presidis d'Àfrica, supervivents dels processos de «*La Mano Negra*» i de Jeréz.

Se sap hui que el procés de la Mano Negra va ser inventat pels servicis policíacs i de la Guàrdia Civil per a justificar la destrucció, a Andalusia, del que restava allí de la Internacional. Se sap hui també que el procés anomenat de Montjuich, en el qual van ser afusellats cinc anarquistes en 1896, va anar en realitat una paròdia de la qual va costar així mateix la vida a cinc anarquistes a Chicago, en 1886. Una bomba va ser llançada al pas de la processó del Corpus, al carrer de Canvis Nous, a Barcelona. Va haver-hi víctimes i immediatament es va atribuir el fet als anarquistes. No obstant això, més tard s'ha sabut que l'autor de l'atemptat, un agent provocador al servici de la policia, va aconseguir eixir d'Espanya i va anar a parar a l'Argentina.

Però això va servir per a empresonar, torturar, afusellar i deportar als anarquistes, per a posar fora de la llei a l'organització obrera per ells orientada, la Federació de Treballadors, i per a desarticular tot quant, en matèria de centres culturals, d'escoles laiques i d'Ateneus tenien organitzat els anarquistes.

Abans que tal objectiu s'obtinguera pels mitjans a què abans ens hem referit, els llibertaris catalans havien organitzat els dos Certàmens socialistes, dels quals resten els treballs premiats, reunits en dos volums, obra rara i inapreciable, que només pot trobar-se en algunes biblioteques.

Malgrat tot, enterrats els morts, tornats els bandejats, alliberats els supervivents, el moviment anarquista va reprendre les seues activitats, arribant, en 1900 a publicar a Madrid un diari, «*Tierra y Libertad*», fundat per Urales i Soledad Gustavo i al qual va ajudar econòmicament Ferrer i Guàrdia.

Figures capdavanteres de l'anarquisme a Espanya, són, per orde més o menys cronològic, els internacionalistes Tomás González Morado, Rafael Farga Pellicer, Pellicer Paraire, nebot de l'anterior; els doctors Gaspar Sentiñón, José García Viñas i Trinidad Soriano; els periodistes José Llunas i E. Borrell; Juan Serrano y Oteyza, editor de «*La Revista Social*» i sogre de Ricardo Mella, qui es va casar amb la seua filla Esperanza; Fermín Salvoechea, símbol de l'esperit de revolta de la regió andalus, fundador del periòdic «*El Socialismo*», a Cadis, antic federal i cantonalista, guanyat prompte per l'anarquisme; Anselmo Lorenzo, jutjat amb justícia pare espiritual de la CNT⁴ internacionalista que va continuar i va abraçar amb entusiasme i perseverança les idees de Bakunin, treballant sense descans per la constitució d'una organització obrera poderosa i que reunira el major nombre possible d'afiliats; Ricardo Mella, el pensador més profund amb què ha comptat el pensament anarquista a Espanya; Fernando Tarrida del Mármol, enginyer i escriptor, orador així mateix —parlava amb la mateixa facilitat i igual eloqüència

⁴ Vegeu «*El Proletariado Militante*».

en tres idiomes: l'espanyol, el francès i l'anglès—; Pedro Esteve, escriptor i propagandista, emigrat als Estats Units, on va donar vida a un setmanari «*Cultura Proletaria*» i va animar al moviment llibertari de parla espanyola⁵; Teresa Claramunt, oradora obrera de natural eloqüència, moltes vegades empresonada i deportada a Anglaterra en el moment del procés de Montjuich, veritable encarnació ibèrica de la Louise Michel francesa; Federico Urals, escriptor, publicista, novel·lista, l'obra del qual va marcar profundament el pensament espanyol; Soledad Gustavo, la seua companya, que li va secundar en les seues campanyes i en el seu esforç propagandístic. Més tard parlarem dels que van aparéixer després i que omplien la història del moviment anarquista en els anys que s'escalonen entre la Revolució russa de 1917 i la Revolució espanyola de 1936.

Precisa menció a part una persona, el nom de la qual no és generalment citat. Ens referim a José López Montenegro, antic coronel de l'exèrcit espanyol, passat a l'anarquisme i el primer propagador a Espanya de la vaga general com a arma total contra el capitalisme. Ajudat així mateix per Ferrer i Guàrdia, va publicar un setmanari, «*La Huelga General*», dedicat a propagar este mètode de lluita, aconseguint molt prompte que fos adoptat a Espanya per la classe treballadora.

També precisa menció a part, per la seua singular personalitat, Francisco Ferrer i Guàrdia. Procedia este del republicanisme, però va estar sempre obsessionat per la idea de fundar una escola moderna a Espanya. Va aconseguir guanyar a la seua tesi a una vella senyoreta francesa d'idees avançades, Mademoiselle Meunier, que li va deixar tota la seua fortuna, per a realitzar el que era l'objectiu de la seua vida: crear a Espanya eixa escola moderna, imaginada pel seu esperit de lliurepensador. Perquè Ferrer, en els seus començaments, no era més que un francmaçó i lliurepensador.

Però el contacte amb les seues amistats parisenques (Malat, Paraf-Javal, el doctor Paul Robín, Madeleine Pelletier i sobretot Léopoldine Bonnard, senyoreta de companyia de Mlle. Meunier i que va ser més tard la companya de Ferrer i la mare del seu fill Riego), li va fer concebre les idees anarquistes. En fundar, doncs, l'Escola Moderna, es va envoltar sobretot d'anarquistes, sent una de les seues persones de confiança Anselmo Lorenzo, al qual va fer director de les seues edicions.

Ja que a més de les escoles que va anar fundant, sobretot a Catalunya, l'Escola Moderna es va dedicar a l'edició de llibres de text que pogueren servir a la fi proposat: crear una pedagogia lliure que preparara a les persones del futur per a la llibertat. Va ser una calúmnia desproveïda de tota base real, la que van fer circular els clericals i els reaccionaris, sobre l'adoctrinament anarquista de les criatures. Encara major infàmia l'acusar els pedagogs que van secundar a Ferrer que ensenyaven als xiquets el maneig de les armes i la fabricació d'explosius. Es va acusar també l'Escola Moderna que, anticipant-se quasi mig segle a la pedagogia moderna, practicava l'escola mixta, d'encoratjar les experiències sexuals entre xiquets i xiquetes de deu o dotze anys. Tot era mentida i en realitat l'Escola Moderna es limitava a ensenyar d'acord amb el que eren concepcions pedagògiques de Maria Montessori, de Fröebel, Clémence Jacquinot, i que més tard Jean Zay va convertir en regles pedagògiques de l'ensenyança a França.

Però Ferrer, a més d'un aficionat a la pedagogia, era un revolucionari. Estava convençut que només transformant la societat i instaurant un altre orde social, podria realitzar-se l'alliberament integral de l'ésser humà. Per això va ajudar econòmicament a Urals i Soledad Gustavo per a convertir el setmanal «*Tierra y Llibertat*» en diari; i va ajudar després a López Montenegro a publicar i propagar «*La Huelga General*», en la qual Ferrer veia un medi revolucionari per a mobilitzar en bloc a la classe obrera.

Va col·laborar en la Premsa llibertària utilitzant el pseudònim «*Cero*», defenent les tesis que li eren familiars i a les quals va dedicar la seua vida.

Quan es va produir l'atemptat de Mateo Morral, el dia de les noces dels reis d'Espanya, Alfons XIII i Victoria Eugenia, en 1907, es va acusar a Ferrer de ser l'instigador del gest de Morral, que era un empleat de l'Escola Moderna. Es va teixir una novel·la al voltant de la passió de Morral per Soledad Villafranca, companya de Ferrer en l'època. Leopoldina Bonnard i Ferrer s'havien separat.

⁵ Vegeu «*Breve historia del movimiento anarquista en América del Norte*», d'Alberto Martín, W. Muñoz i Federica Montseny.

Tot això són conjectures. No està en el meu ànim aprofundir en elles ni és este el motiu d'este llibre. La veritat és que res va poder comprovar-se contra Ferrer, que va ser absolt en el procés intentat contra ell —per cert que en aquells dies, Ferrer va ser defés per Melquiades Álvarez.

Però el quart militar del rei i les forces conservadores de l'època havien condemnat a mort a Ferrer. I es va aprofitar la Setmana Sagnant de Barcelona, al juliol de 1909, en la qual cap intervenció va tindre Ferrer, com s'ha demostrat més tard i no certament per escriptors ni historiadors llibertaris, per a empresonar-li, acusar-lo, jutjar-li i afusellar-li, malgrat el clam internacional alçat a favor seu.

El procés contra Ferrer, la seua mort, la destrucció de l'Escola Moderna, l'empresonament i deportació d'Anselmo Lorenzo i els més pròxims col·laboradors del condemnat, la repressió general desencadenada, tot això va donar a Espanya una celebritat que en res va servir a la imatge que, del nostre país, els espanyols liberals hagueren desitjat donar a l'estranger. Es posava de manifest el poder omnímode de l'Església, els mètodes inquisitorials encara practicats a Espanya i el divorci profund entre el que es va anomenar les dos Espanyes.

L'Escola Moderna havia fet edicions prestigioses, com van ser la de *«El Hombre y la Tierra»*, traduït a l'espanyol per primera vegada, *«Preludios de lucha»*, de Pi i Arsuaga, fill de Pi i Margall, *«Sembrando Flores»*, de Federico Urales, del qual s'han fet centenars d'edicions, *«Les Aventures de Nono»*, de Jean Grave, llibres de lectura per a xiquets difícilment superables, nombroses obres científiques de Kropotkin, una *«Història de España»*, de Nicolás Estébanez, que va ser el primer llibre de text donant als xiquets una versió de la història del nostre país, en la qual les guerres i els capritxos dels reis no ocupaven el lloc principal.

És impossible citar tota esta labor editorial, completament eclèctica, lliure de tot sectarisme. Perquè Ferrer es va envoltar de persones com Lorenzo, anarquista conegut, va tindre com a amics i col·laboradors a Tarrida i a Malato, però també va tindre com a director científic i literari a Odón de Buen i altres eminents figures del pensament liberal espanyol.

És precisament contra tot això que es va ordir el complot de la mort de Ferrer i la destrucció de l'Escola Moderna, les seues edicions i la seua labor pedagògica. Molts dels mestres que Ferrer havia reclutat van ser empresonats i deportats, com, per exemple, Cásasela... No obstant això, eixos mestres i altres com ells van ser els que, només quatre o cinc anys més tard, van començar a animar les escoles racionalistes que els sindicats obrers de la nounada CNT sostenien econòmicament.

4. L'anarquisme entre la Revolució Russa de 1917 i la Revolució Espanyola de 1936

Els primers anys del segle XX, fins a arribar a 1917, van ser rics i fèrtils per a l'anarquisme mundial. A Rússia els anarquistes van prendre part activa en la revolució frustrada de 1905. Als Estats Units, Pedro Esteve, emigrat d'Espanya, en unió d'altres companys va aconseguir crear un fort moviment anarquista de parla espanyola. Després del moviment llibertari jueu i a l'una de l'italià, l'espanyol va constituir un dels conjunts ètnics més importants. Es van publicar diversos periòdics i revistes en espanyol, i es van crear nombrosos centres.

Pel que fa al moviment llibertari nord-americà, després de la tragèdia de Chicago es va reconstituir lenta i difícilment. A ell van arribar, un poc més tard, ja en el segle XX, a aportar-li la seua sang jove i el seu dinamisme, molts refugiats russos, alemanys i polonesos. Emma Goldman i el seu company Berkman van realitzar una labor incansable i fructífera, interrompuda per persecucions, expulsions i diversos contratemps.

En 1907, es va celebrar a Amsterdam, un dels primers i més importants Congressos internacionals anarquistes. En ell, Errico Malatesta va defensar per primera vegada en un Congrés llibertari, la necessitat de l'actuació dels anarquistes en el moviment obrer, així com la conveniència de l'estructuració d'una organització anarquista. Per a no estendre'ns massa en este estudi, ens abstindrem de donar

textos sobre els diferents enunciats d'eixe Congrés, un dels més interessants celebrat per l'anarquisme internacional.

En el capítol anterior ens hem referit llargament al que van ser, grosso modo, eixos anys per al moviment a Espanya. El reduït d'este volum i la necessitat de tractar el més essencial pel que fa a la història, les finalitats i els militants més actius de l'anarquisme, fa que passem sense esmentar períodes sencers d'actuació seguida, per ser el resultat normal d'una trajectòria de propaganda i d'acció mai interrompuda.

No obstant això, abans d'arribar a la Revolució russa, que tant de ressò universal va aconseguir, precis és referir-nos a la pertorbació produïda en les files llibertàries per la primera guerra mundial. En efecte, en aquells dies l'anarquisme internacional es va dividir profundament. L'anomenat Manifest dels 16, pel qual un grup d'anarquistes de diversos països es proclamaven partidaris del triomf dels aliats, considerant-lo un mal menor enfront del que representaven en l'època els anomenats imperis centrals —Àustria i Alemanya— va produir una profunda commoció en nombrosos països. Encapçalava el Manifest Pere Kropotkin i a la seua posició es van sumar, a França, Charles Malato i Jean Grave, entre altres militants; i a Espanya Federico Urales, Ricardo Mella i Fernando Tarrida del Màrmol. Amistats entranyables, com eren la de Kropotkin i Malatesta, i la de Tarrida i Lorenzo es van clivellar, ja que Malatesta i Lorenzo van sostindre la tesi de l'absoluta neutralitat dels anarquistes enfront dels dos blocs, jutjant el conflicte com una guerra més desencadenada pel capitalisme mundial per a resoldre les seues contradiccions internes.

Esta va ser l'actitud majoritària dins de l'anarquisme mundial. Els 16 van ser durament jutjats i només a poc a poc, en produir-se altres esdeveniments, com va ser la revolució russa, eixe episodi va ser oblidat i els militants, que per si mateixos es van relegar a l'ostracisme, van tornar a ocupar-se dels problemes vitals que la duració de la guerra i l'esclat de la Revolució a Rússia feia emergir del general maremàgnum.

Resulta difícil donar hui una idea de la immensa esperança, de la commoció profunda que va produir en el món l'esclat de la Revolució de 1917. Durant el període de Kerenski totes les esperances ens van ser permeses. A Rússia els anarquistes van jugar un paper molt important. Els sindicats estaven tots més o menys orientats pels anarco-sindicalistes. Lenin i Trotski van aconseguir convèncer als llibertaris que actuaven en els sindicats i a tots els anarquistes russos en general que, per a fer donar a Rússia un salt d'ara en avant i salvar-la del destí que li preparaven Kerenski i els seus amics, no hi havia més remei que anar al colp d'estat, a la presa del Poder circumstancial, comprometent-se a destruir-lo tan prompte com la revolució haguera creat els òrgans reguladors de la producció i la distribució que asseguraren la supervivència del nou orde establert. El crit: «*Tot el poder als Soviets!*», equivalia a l'ara actualitzat «*Tot el poder als Consells!*», que propaguen a França i altres països certs sectors més o menys pròxims del moviment llibertari.

Així doncs, la presa del poder pel partit bolxevic es va fer a Rússia gràcies a l'ajuda dels anarquistes, dels anarcosindicalistes i dels socialistes revolucionaris. Els comunistes eren minoritaris, encara que es digueren «bolxevics», majoritaris, enfront dels menxevics que seguien més o menys a Kerenski i que representaven l'ala socialista moderada del marxisme. Una vegada amos del Poder, tots sabem el que es va produir. Primer, la destrucció dels menxevics, dels socialistes revolucionaris; després, la dels anarco-sindicalistes i anarquistes. Finalment, les terribles porgues de l'any 1936, ja sota el poder de Stalin.

Però abans d'arribar a este resultat, internacionalment la majoria dels treballadors i dels anarquistes van viure moments d'eufòria i d'entusiasme. Pere Kropotkin, Emma Goldman, Alexandre Berkman, entre molts altres russos emigrats van tornar a Rússia. La CNT espanyola es va adherir a la III Internacional, creada pels russos enfront de la II, social demòcrata.

Prompte va vindre, no obstant això, la desil·lusió. Emma Goldman va haver de fugir de Rússia, publicant un llibre que va fer sensació: «El meu desencís amb Rússia». Àngel Pestaña, enviat per la CNT, va regressar al seu torn publicant un altre llibre: «*Setenta días en Rusia. Lo que yo vi*». Es van multiplicar les delegacions d'obriers francesos, espanyols, italians, alemanys, anglesos, que van visitar

Rússia i que van tornar donant informacions desoladores. Alguns no van poder tornar, desapareixent per sempre.

Es va produir la rebel·lió dels marins de Kronstadt, reprimida despietadament per Trotski, Makhnò, Archinof, i els llauradors d'Ucraïna van declarar un moviment insurreccional contra el centralisme de Moscou que va durar prou temps i que va ser finalment ofegat en sang, aconseguint salvar-se quasi miraculosament Archinof, Volin, Shapiro, Makhnò i alguns, pocs, dels seus amics.

Els testimoniatges directes de totes aquestes persones, les narracions de les quals s'anaven succeint, van obrir els ulls dels llibertaris i dels treballadors en general, sobretot als països on la classe obrera estava fortament influenciada, siga pels anarquistes, siga pel socialistes demòcrates.

A Espanya la CNT es va separar de la Tercera Internacional, adherint-se en 1922 a la Internacional de Berlín, reconstituïda com a continuació de la Primera Internacional i de la qual van ser secretaris successius diferents destacats militants anarcosindicalistes i anarquistes internacionals, com Fritz Kater, Rudolf Rocker, Armant Borghi, Pierre Besnard, etc.

Però un altre dels efectes de la Revolució russa va ser generalitzar el pànic entre les classes riques i la burgesia dominant. El fet que haguera sigut possible la revolució en un país sotmés a la dura fèrula dels tsars i la seua legió de sicaris va aterrir al capitalisme i va determinar l'organització internacional de règims feixistes i la floració de dictadures militars.

A Espanya es va viure el tràgic període de la repressió d'Anido i Arlegui a Catalunya, del comte de Salvatierra en Llevant, de Regueral a Biscaia. La CNT va ser posada fora de la llei, els militants llibertaris empresonats, assassinats. A Itàlia, les ocupacions de fàbriques van justificar el feixisme i la marxa sobre Roma. La Dictadura militar de Primo de Rivera a Espanya, d'Irigoyen a l'Argentina, de Machado a Cuba; les temptatives de *putsch* (cop d'estat) en diversos països; l'aparició de moviments militarment organitzats de les dretes (com els *Camelots du Roi* a França) van ser la resposta internacional de les classes posseïdores a la revolució russa. Llàstima que esta, al seu torn, per la política despòtica i personal dels hòmens del partit bolxevic van malmetre totes les esperances posades en ella i van forçar als anarquistes, perseguits pel feixisme i les dictadures, a enfrontar-se també amb els qui, a Rússia, havien monopolitzat la revolució i exercien la dictadura d'un partit contra el poble!

La confusió i el caos es van establir a tot arreu i es van generalitzar. Enfront de l'organització mundial del capitalisme contra la revolució russa i el poder establert, nombrosos intel·lectuals i alguns llibertaris van prendre partit preferint el comunisme al feixisme. Va ser necessari arribar al descobriment del que s'ha anomenat «crims de Stalin», perquè la reacció es produïra i molts ulls s'obriren.

Pel que fa als anarquistes, no van necessitar esperar tant per a adonar-se d'una realitat que estava subratllada per la desaparició de milers dels nostres companys, afusellats o deportats a la Sibèria pels tsars rojos.

Però entre les divisions ocasionades per la Revolució russa i les repressions internacionals dels règims feixistes i dictadures militars, el nostre moviment es va debilitar considerablement. La propaganda comunista va posar en circulació molts diners i van saber maniobrar i jugar amb les cartes que els posava en mans la pròpia burgesia. Si abans se citava a l'anarquisme com el moviment i la idealitat col·locats més a l'esquerra, es va donar pas al comunisme com el *non plus ultra* de les idees avançades. Quan, en realitat, no era més que una de les moltes transfiguracions del principi d'autoritat i una altra de les mutacions de la idea de l'Estat.

D'altra banda, els emigrats llibertaris russos que havien sentit cruelment la falta d'una organització anarquista, que els haguera potser permès defensar-se i resistir millor a l'ofensiva del partit bolxevic, van plantejar amb caràcter d'urgència la necessitat d'una plataforma d'organització. Va haver-hi polèmiques apassionades entre anarquistes partidaris de l'organització i anarquistes que consideraven que tota forma organitzativa era un llaç en què s'encasellava a l'anarquisme. Els llibertaris russos van anar potser massa lluny en la seua concepció quasi militar de l'associació llibertària. Per esta causa la major part dels anarquistes italians, francesos, espanyols, anglesos, alemanys, holandesos, belgues, es van enfrontar amb ells.

Però el problema que plantejaven era real i algunes de les seues observacions no van caure en sac foradat. Eixes polèmiques i la llum que elles van poder aportar degueren contribuir a la creació de la Federació Anarquista Ibèrica, que es va constituir en 1927, en plena dictadura i amb la intenció de conjuminar millor els esforços dels anarquistes dirigits, a Espanya, a un doble objectiu: fer més eficaç i sincronitzada l'acció d'atac i de defensa enfront del capitalisme i a l'Estat i, d'una altra part, preparar-se millor per a la lluita contra les temptatives reformistes que es perfilaven dins de la CNT.

Un terrible drama social i humà va sacsejar la consciència universal amb tanta extensió i força com l'havia sacsejada, en 1909, l'assassinat de Francisco Ferrer i Guàrdia. Ens referim al procés, condemna a mort i execució dels companys italians Bartolomé Vanzetti i Nicolás Sacco, sentenciats a mort i executats en 1927 després de set anys d'ajornaments de l'execució i malgrat les protestes mundialment produïdes. Eren innocents del crim que se'ls acusava —un atracament en el qual va haver-hi una o dos víctimes—. Més tard es van conèixer els veritables responsables del fet, uns gàngsters no desconeguts per la policia. Esta, al servici de la plutocràcia estatunidenca que, com en 1886, volia buscar pretext per a fer un escarment entre els emigrats polítics italians, es va tancar en banda i no va intentar descobrir altres autors del fet que els dos italians que tenia detinguts, un dels quals, Vanzetti, era propagandista actiu.

Va haver-hi un escàndol internacional, manifestacions de centenars de milers en totes les capitals del món, inclosa Nova York. Però tot va ser inútil: Sacco i Vanzetti van ser electrocutats. El missatge deixat pels dos màrtirs encara hui ha trobat eco en milers de persones, que han plorat presenciant el film «*Sacco e Vanzetti*» i escoltant la cançó a ells dedicada per Joan Baez.

El feixisme s'havia instal·lat sòlidament a Itàlia i el nacional-socialisme avançava a Alemanya. Nombrós companys italians degueren fugir d'Itàlia i traslladar-se a l'Amèrica del Sud o a l'Amèrica del Nord. Uns altres es van instal·lar a França i a Espanya. No va tardar molt a arribar el torn als companys alemanys. Els que van poder salvar-se dels camps de concentració, van guanyar ells també l'Amèrica del Nord, Anglaterra o França. Rocker se'n va anar als Estats Units. Nettelau es va traslladar a Àustria, d'on també va haver de fugir, en arribar el moment de l'Anschluss, que va devorar el que quedava de llibertats a Viena. Es va traslladar a Holanda, a Amsterdam, on havia de morir en 1945, poques setmanes abans de la victòria contra el nazisme. Altres companys, com Erich Mûsham, menys afortunats, van morir sota la bota dels nazis. Com en els anys que van preludiar al triomf del nazisme, havia mort Gustav Landauer, assassinat com a Rosa Luxemburg, Carlos Liebhnecht, Kurt Eisner i tantes altres de diferents partits i organitzacions d'esquerra.

Enfront del feixisme que es veia avançar en la mitat d'Europa, mentres a Amèrica del Sud es multiplicaven els cops d'estat militars i les dictadures, les forces d'esquerra es van organitzar en diferents formes. Va ser l'hora del Front Popular a França i a Espanya. Gràcies a ell la classe obrera va obtenir al país gal uns certs avantatges, arrancades al capitalisme i a l'Estat. I a Espanya la unió de les forces polítiques en una altra forma de Front Popular, va permetre la instal·lació de la segona República. Ella no hauria sigut possible, no obstant això, sense la sèrie d'alçaments i d'accions insurreccionals que la van precedir, en els quals van prendre part activa els anarquistes, des de la temptativa avortada d'alçament de les casernes en la qual van pagar el tribut de les seues vides dos anarquistes: Llácer i Montejó fins a la revolta de Jaca, sufocada i a conseqüència de la qual van ser afusellats els capitans Fermín Galán i García Hernández, passant per la temptativa d'invasió d'Espanya per grups armats catalanistes i anarcosindicalistes a Prats de Molió dirigida per Macià, però de la qual va ser ànima inspiradora el nostre company Francisco Ascaso.

La caiguda de la Monarquia a Espanya i l'adveniment de la República, el 14 d'abril de 1931, va suscitar grans esperances entre els treballadors, que havien lluitat per ella i que d'ella esperaven transformacions més profundes que les que suposava la simple proclamació d'un règim republicà substituïnt a un monàrquic. Prompte la desil·lusió es va fer sentir, en veure que no s'escometien les reformes promeses i esperades, i en veure que, de fet, el Poder era exclusivament monopolitzat per socialistes i republicans, sense que estos escometeren les labors més urgents, com eren el desmantellament de l'exèrcit, iniciat per Azaña, la supressió de latifundis i de l'anomenada «rabassa morta», a Catalunya, compresa en els projectes de reforma agrària; la nacionalització de les banques, a fi d'evitar l'evasió de capitals i

moltes altres coses que el poble esperava i que no es feien, perdent el temps en interminables debats parlamentaris, sense cap eficàcia.

En aquells dies, la CNT, la FAI i el moviment llibertari en el seu conjunt van viure hores molt difícils. I el fet que resistiren victoriosament a l'ofensiva combinada de la reacció i dels socialistes, que volien imposar la UGT en detriment de la CNT, demostra l'arrelament profund que tenia la nostra organització en la consciència del poble. A més, era l'única organització independent, no lligada a cap partit i que va poder, amb les mans lliures, identificar-se amb els anhels i les necessitats populars. La República no va regatejar les persecucions contra la FAI i la CNT. En la memòria de tots hi ha encara les deportacions a Bata i a Río de Oro, la repressió desencadenada després dels successos de Figols i un any després de Casas Viejas i, més tard, en 1934, les atrocitats comeses contra els treballadors, esta vegada tots units, cenetistes, ugetistes, socialistes, comunistes i anarquistes a Astúries, després de la insurrecció avortada i en ple bienni negre. Allí va demostrar ja els seus dots d'estrateg i l'implacable del seu caràcter, un jove general republicà anomenat Francisco Franco. Dic republicà, perquè Franco, com Queipo de Llano, Yagüe, Cabanellas, Varela, López Ochoa i tants altres, havien jurat fidelitat a la República.

Potser van ser els anarquistes espanyols els que millor i més clara visió vam tindre del que es preparava en el món. El feixisme italià i el feixisme alemany projectaven l'annexió d'Europa, siga per accions polítiques, utilitzant les pròpies armes del sufragi universal, siga per colps d'estat, siga per mitjà d'un conflicte bèl·lic. D'ací ve que, a partir d'octubre de 1934, la idea de la necessitat d'un front antifeixista s'haguera fet per a nosaltres imperatiu de l'hora. Però un front que depassara els límits electorals de l'anomenat Front Popular i que preparara a les esquerres per a oposar-se al perill feixista que véiem cada vegada més pròxim. D'ací també que anara prenent cos la idea de l'Aliança Sindical CNT-UGT, que havia ja començat a practicar-se en la base, a Astúries, per acció espontània dels treballadors cenetistes, socialistes i fins i tot comunistes.

Van aparéixer, en eixe període i a Espanya, una nova legió d'hòmens que van anar succeint a la vella guàrdia de fins i principis de segle. Per a no citar més que els que major renom van adquirir, en l'actuació orgànica, en el si de l'organització obrera, en la Premsa, en la tribuna, en vagues i conflictes, citem a Àngel Pestaña, a Salvador Seguí, a Eusebio C. Garbo, a Juan Peiró, a Eleuterio Quintanilla i a Pedro Sierra, deixebles i amics de Ricardo Mella, que van preparar i van realitzar la primera edició de *«Ideario»*, del pensador anarquista; a Avelino González Mallada, a A. González Entrialgo, a Manuel Buenacasa, a Sebastián Oliva, a José Villaverde, al Dr. Pedro Vallina, continuador de l'obra i el pensament de Salviochea, a José Sánchez Rosa, a José Viadiu, a Juanonus, a Tomás Herreros, a Evelio Boal, a Hermoso Playa. Un poc més tard van aparéixer els germans Alcrudo, de Saragossa, els germans González Inestal, de Madrid, Ramón Acín, R. Abós, Felipe Aláiz excel·lent periodista; A García Birlan, conegut amb el pseudònim de Dionisios; Germinal Esgleas; Cipriano Mera; Valerio Mas; Francisco Isgleas; Juan García Oliver; Buenaventura Durruti; Francisco Ascaso; Manuel Pérez; Sinesio García, conegut sota el pseudònim que Diego Abad de Santillán; dels germans Cano Ruiz; Santana Calero; Vicente Ballester; Bernardo Pou, entre molts altres.

Diverses dones van marcar també este període amb la seua presència en vagues, en conflictes, en la Premsa: Libertad Ródenas; Lola Ferrer; Aurora López; Rosario Dulcet; Balbina Pi; la mestra Antonia Maymón; la doctora Amparo Poch; Lola Iturbe, que usava el pseudònim de Kyra Kyralina; María Riu; Lucía Sánchez Saornil, excel·lent poetisa; i la que açò escriu, van aportar el seu concurs al moviment confederal i anarquista, sempre estretament unides.

Menció a part mereixen, pel seu destí singular i trist dos hòmens, un dels quals sembla mig oblidat i l'altre el fi del qual va rubricar tràgicament l'esforç de tota la seua vida. Ens referim a Valeriano Orobón Fernández, traductor predilecte de Nettelau, escriptor i treballador infatigable, que va consumir la seua vida en les privacions i l'estudi, perquè va morir al començament de 1936 quan encara no tenia trenta anys, destruït per la tuberculosi. L'altre és el doctor Isaac Puente que va popularitzar el pseudònim *«Un médico rural»*, escrivint molts i molt interessants estudis. Era mèdic de Maeztu, localitat en la qual va ser afusellat en 1936 pel crim d'haver contribuït poderosament a la difusió de la idea del comunisme

llibertari per mitjà d'un fullet que traçava les grans línies del que els llauradors i els obrers espanyols van realitzar amb el nom de col·lectivitats.

En la resta del món, malgrat un relatiu eclipsi sota l'allau de la moda «comunista», l'obra d'esclariment i de definició de l'anarquisme es marca amb l'apogeu del poderós pensament de Rocker, amb els estudis d'Ernestan, amb la producció del professor Gille, amb l'aportació científica del doctor Pierrot a Bèlgica i França, amb els treballs literaris i ideològics d'Herbert Read, per l'obra editorial de «*La Protesta*» de Buenos Aires, les Edicions de «*La Revista Blanca*», de Barcelona, de «*Estudios*», de València, entre moltes altres activitats de caràcter internacional entre les quals ha de destacar-se la persistent aparició de l'excel·lent publicació «*Freedom*», de Londres, on van aparèixer els treballs d'un altre company canadenc conegut i celebrat, George Woodcock.

Sébastien Faure va iniciar a París la redacció i la publicació de la monumental Enciclopèdia Anarquista, en la qual van col·laborar les millors plomes de l'anarquisme internacional i de la qual s'ha fet recentment a Mèxic una edició en espanyol de l'únic tom aparegut, completada i modernitzada. És de lamentar que Faure no poguera passar de la lletra A, perquè es tracta de realment d'una obra d'interés extraordinari.

En eixos anys, Faure va escriure i va publicar dos obres que podem considerar fonamentals: «*El Dolor Universal*» i «*Mi Comunismo*», definint el que és el comunisme llibertari en oposició al comunisme d'Estat. També va intervindre en l'edició de «*La Revue Internationale Anarchiste*». Sébastien Faure, com a orador i com a escriptor, va realitzar una obra difícilment comparable a la de cap altre propagandista. El seu esperit lògic i polèmic ho feia invencible en la discussió sobre temes polítics i religiosos.

En un altre orde de treball literari, el filòsof i poeta Han Ryner va col·locar el pensament anarquista entre els millors exponents de la cultura francesa en eixa primera mitat del segle XX.

L'Editorial «*La Protesta*», de Buenos Aires, va editar «*La Alianza y la Internacional en España*», de Max Nettlau, així com els toms de la traducció espanyola de les Obres Completes de Bakunin, anotades per Nettlau. Va ser en este període que va aparèixer gran part de la producció d'este historiador, qualificat per Rocker d'«Heròdot de l'Anarquia». Editat també a Buenos Aires per l'editorial Argonauta va aparèixer la bella obra de Rudolf Rocker, «*Artistas y rebeldes*», així com la traducció espanyola de «*El alba de la anarquía*», de Max Nettlau i «*Dictadura y revolución*», de Luigi Fabbri. Les edicions de «*La Revista Blanca*» publicaren, de Nettlau també, la biografia d'Élisée Reclus.

Al Brasil va existir un moviment anarquista de parla portuguesa molt important. Al voltant primer de «*A Plebe*» i després de «*Agao Directa*» es van reunir excel·lents escriptors. Cal destacar al Dr. Fabio Luz. En acabar la revolució i la guerra civil a Espanya, va arribar a Europa Manuel Pérez sumant-se a este moviment, en el qual va deixar profunda petjada del seu pas. Cal esmentar el nom d'una dona que, per la seua posició intel·lectual, va aconseguir influir poderosament en l'opinió brasilera, abordant temes de llibertat sexual i d'alliberament de la dona, molt abans que d'això es parlara universalment. Ens referim a María Lacerda de Moura.

L'anarquisme, entre les dos revolucions i les dos guerres, no va cessar de projectar-se i d'interessar grans capes d'opinió. Aquells que no van ser enlluernats pels focs de la propaganda comunista i que, d'altra banda, buscaven explicacions i perspectives fora de la vulgar crítica burgesa al comunisme d'Estat, una vegada més van girar els ulls cap a l'anarquisme i en la lectura dels nostres teòrics van enriquir el seu pensament i van formar la seua consciència.

Però d'això no prenen nota els historiadors sense esperit analític i encara menys els periodistes subjectes a l'atractiu baladrer de l'actualitat. Per això quan, el 19 de juliol de 1936, va saber el món que a Espanya el poble havia fet front al feixisme i a més havia dut a terme una revolució social, inspirada i animada per les idees anarquistes, l'estupor va ser grandíols. D'on havien eixit eixos anarquistes la presència dels quals no sospitaven els enviats de les agències, polaritzats pel que era el pretext agitat per Franco: per a anticipar-se a un colp d'estat comunista a Espanya, semblant al de l'octubre roig a Rússia s'havien ells, els militars, alçat en armes?

Va haver-hi, no obstant això, enviats d'agències, com Burnett Bolloten, que es van donar immediatament compta de l'error comés i de la realitat espanyola. I hi ha hagut historiadors honestos, com

Southworth, que han escrit la veritat més tard. Basta llegir «*El mito de la Cruzada de Franco*» d'este estatunidenc que va comprendre com a pocs el drama i el que era la realitat espanyola, per a saber a què atindre's sobre el tema.

No pot dir-se que les col·lectivitzacions efectuades pels obrers espanyols foren integralment anarquistes. Però, espontàniament, a l'hora de prendre en mans la producció i la distribució, els treballadors de la ciutat i del camp van prendre com a base pràctiques i principis llibertaris, sent el més fonamental de tots l'organització de la societat al marge de l'Estat, prescindint de l'Estat i refusant tant com els va ser possible la intervenció d'este en el control de l'economia.

Va ser, la Revolució espanyola, alguna cosa més avançada i important, per l'abast de les seues realitzacions, que la revolució russa de 1917. I va ser este el seu gran pecat, la causa principal que les democràcies abandonaren a Espanya, preferint el triomf del feixisme al nostre país que l'extensió d'una revolució perillosa per als interessos capitalistes, i va anar també per eixa causa pel que els russos, al no poder conformar la revolució espanyola dins dels cànons del comunisme d'Estat, l'abandonaren també. Tot havia de fer-se dins de la concepció autoritària. Un poble rebel, que gosava practicar l'autogestió llibertària, que prescindia de l'Estat i demostrava amb fets que era possible viure, treballar, organitzar-se local, comarcal i regionalment pel principi federatiu i oposant-se a tot centralisme i a tota burocràcia estadista, a tota nova casta dirigent, no havia de prosperar. Ells també preferien el triomf del feixisme franquista, al perillós exemple donat al proletariat mundial pels obrers espanyols.

No està en el meu ànim, donat el reduït d'este volum, fer una llarga anàlisi de la Revolució espanyola. S'ha escrit ja molt sobre ella. Crítics i exegetes han projectat la seua llanterna sobre quant va viure Espanya entre el 18 de juliol de 1936 i el 5 de març de 1939. Encara no hem acabat de donar explicacions sobre els errors o els encerts d'aquells dies. Els que desitgen documentar-se sobre el realitzat, han de llegir «*Colectivizaciones: La obra constructiva de la Revolución española*»⁶, de la qual s'han fet diverses edicions i segurament es faran moltes més.

En tot cas, l'ocorregut a Espanya en 1936 i anys següents marca una fita important en la història universal de l'anarquisme. Va ser la primera vegada que les idees de Proudhon i de Bakunin van passar per la prova del foc de la pràctica i no van fracassar, malgrat la quantitat d'obstacles que es van posar a eixe assaig i a la quantitat d'enemics que van tindre eixes realitzacions en les pròpies files de l'antifeixisme espanyol. I cal dir, també, que eixes realitzacions no tan sols no van significar dificultat per a la lluita contra el feixisme, sinó que és gràcies a elles que este combat va poder sostindre's. Baste, com només exemple, entre mil, l'organització de les Indústries de Guerra, que van pal·liar a la impossibilitat d'adquirir material bèl·lic destinat a la República espanyola. Les democràcies van ser els artífexs de la No Intervenció i Roosevelt —no podem oblidar-ho mai— el que va decretar l'embargament de totes les armes destinades a l'Espanya antifeixista, mentres res es feia per a evitar el proveïment en material bèl·lic per part d'Itàlia i Alemanya, que no van regatejar la seua ajuda a Franco i els seus.

Podríem escriure molt entorn d'este tema, però la necessitat de sintetitzar ens obliga a ser breus i concisos.

5. L'anarquisme des de la Revolució Espanyola fins als nostres dies

La fi de la guerra d'Espanya, amb la pèrdua de totes les conquestes revolucionàries i la mort de milers de companys, va ser una tragèdia de caràcter internacional per a les idees anarquistes i per a totes les esquerres en general.

A Espanya van morir excel·lents companys, entre els quals cal citar Buenaventura Durruti, Evaristo Viñuales, Vicente Ballester, afusellat a Cadis, José Villaverde, afusellat a La Corunya, Santana Calero,

⁶ Un dels autors que s'atribuïxen a esta obra és Augustin Souchy, l'altre és Paul Folgare, un dels àlies de Paul Partos (N. del T.).

afusellat a Màlaga. I milers de morts en els fronts, en la lluita contra el feixisme, sense comptar els que havien caigut en el curs de les jornades de juliol, com Francisco Ascaso.

En els successos de maig de 1937, van trobar mort traïdorencs, a les mans dels agents de Moscou, Camilo Berneri, profund pensador italià, Barbieri, italià i també company, així com Alfredo Martínez, de les Joventuts Llibertàries, l'argentí Rúa, Domingo Ascaso, germà de Francisco, entre altres més.

Però l'hecatombe major va vindre en perdre's la guerra i en ser ocupada tota Espanya pel feixisme vencedor. Llavors els nostres companys van caure a milers i molts més van haver de refugiar-se en l'exili, a Europa i Amèrica.

Prompte l'esclat de la segona guerra mundial va donar característiques universals al drama d'Espanya. En anar avançant els exèrcits italians i alemanys per les diverses zones d'Europa que anaven ocupant, les persecucions contra socialistes, anarquistes, comunistes o simples persones d'esquerra es van multiplicar. A l'Amèrica llatina van anar instal·lant-se dictadures. De 1939 a 1945, es van viure dies d'absolut eclipsi per a les idees de llibertat en el món.

Milers van ser els antifeixistes morts en els camps d'extermini d'Alemanya. Pel que fa als espanyols, 11.000 van ser deportats a Mathausen, Dachau, Auschwitz, Belsen, Buchenwald, Oranienburg. D'ells a penes van tornar 1.500. Entre estos antifeixistes, va haver-hi un gran nombre de companys.

En produir-se la caiguda de Mussolini a Itàlia, a eixe país van afluir els companys italians disseminats pel món, molts dels quals havien pres part activa, primer en la guerra d'Espanya i després en la resistència a França. Així va poder reconstruir-se ràpidament el Moviment llibertari a Itàlia, renaixent la FAI al país veí amb tota la influència i l'aurèola d'heroisme que li donara la participació dels companys en les resistències italiana i francesa. Així mateix els espanyols, després de passar per la terrible prova dels camps de concentració en què van ser enterrats pels francesos, sense guardar cap rancor, van prendre part activa en la resistència al país gal, explicant-se per milers també els que van caure en el maqui o en els diferents cossos d'exèrcit aliats. Baste dir que els anomenats Pioners —britànics i sobretot la Divisió Leclerc van estar constituïdes per una gran majoria d'espanyols i, d'ells, una majoria de llibertaris. Per a ells, això no significava més que continuar la lluita contra el feixisme.

De la mateixa manera que els companys italians, en produir-se l'alliberament d'Itàlia i abans que ella es produïra, es van reintegrar a la lluita en eixe país, els espanyols, tan prompte va acabar la guerra a França, en 1944, van començar a projectar cap a Espanya l'esforç militant. A l'interior del nostre país no havia cessat la lluita i la resistència. En la clandestinitat, i malgrat les persecucions que no cessaven, s'havien anat reconstituïnt les organitzacions i els militants actuaven. L'exili confederal i llibertari es va organitzar ràpidament, i el 1° de maig de 1945, la qual cosa llavors es deia Moviment Llibertari-CNT a França, va celebrar un Congrés de Federacions Locals, amb assistència de més de 400 delegats, representant prop de 50.000 afiliats, exiliats a França, Àfrica del Nord, Bèlgica, Anglaterra, Amèrica del Nord, Mèxic, Veneçuela, l'Argentina, Xile, Santo Domingo i altres països d'Hispanoamèrica on van afluir refugiats.

En estos diversos països van existir, fins a 1951, delegacions de la CNT independents. En 1951, estes delegacions es van fusionar en un només organisme, anomenat CNT d'Espanya en l'Exili, amb un Secretariat Intercontinental que les representava a totes i federativament organitzades en nuclis de França i de l'Exterior, amb l'autonomia pròpia de totes les regions en la mecànica confederal i llibertària.

Però va ser ja en el Congrés de París de maig de 1945 on es va arribar a la cancel·lació del període de col·laboració política, que portara a la CNT fins a la participació en el Consell de la Generalitat de Catalunya i en el govern de Largo Caballero, a Madrid. No creiem interessant detindre'ns en el plet intern produït pels aquells que, malgrat haver subscrit les Mocions de Congrés de París a l'octubre d'este mateix any 1945, obeïnt, segons ells, les instruccions del Comité Nacional d'Espanya, van acceptar formar part del primer govern de la República en l'exili —el presidit per Giral— i van produir una escissió que va durar 15 anys. Escissió cancel·lada en el Congrés de Llemotges en 1961, unificant-se de nou la CNT.

Estos companys es van adonar que res havia pogut fer-se en els anys d'esperança i de forcejament amb les altres forces polítiques i van reintegrar la posició antipolítica i antiparlamentària del gruix del moviment llibertari i de la CNT que havien sostingut la necessitat d'un front antifeixista i de l'aliança

amb totes les forces obreres en la lluita activa contra el franquisme, però sense concedir cap crèdit a l'eficàcia d'una col·laboració política que es limitava a esperar una solució al problema d'Espanya per part de les cancelleries europees i nord-americanes.

En estos anys es van produir pèrdues sensibles per al moviment llibertari internacional, com va ser la mort de Nettlau a Amsterdam, on s'havia refugiat, mort esdevinguda en els començaments de 1945, quan ja es perfilava el total aixafament del feixisme, com hem dit abans. Més tard van morir també Luigi Fabbri, Rudolf Rocker, Hugo Treni, Enrique Nido, entre els més coneguts internacionalment.

En Royan, on s'havia refugiat, en el moment de l'ocupació de París pels exèrcits nazis, va morir també durant la segona guerra mundial, Sébastien Faure, l'obra com a propagandista i el talent del qual ja hem parlat abans.

Però alhora que s'apreciaven estes pèrdues, s'anaven fent conèixer nous valors. Van aparèixer els treballs històrics de Renée Lamberet, continuadora de l'obra de Nettlau i que ha acabat el segon tom de «La Internacional y la Alianza en España», deixat sense concloure per l'historiador més prestigiós de l'anarquisme. A Montevideo va començar a conèixer-se el profund pensament de Luce Fabbri, filla de Luigi. A Anglaterra Maria Luisa Berneri, morta prematurament, filla de Camillo, va realitzar així mateix una obra literària molt important, sent un dels seus llibres més conegut «*Viaje a través de la Utopía*». El seu company Vernon Richards ha escrit diversos llibres sobre la revolució espanyola.

L'anarquisme va emergir lentament de la terrible prova que per a ell havien sigut la pèrdua de la guerra i de la revolució a Espanya, els diversos avatars d'eixa experiència i el pas del nazi-feixisme per una Europa devastada i dividida.

A París va aparèixer el diari «*Le Libertaire*», fundat per Sébastien Faure i Louise Michel a principis de segle, sota la direcció de Marcel Lepoil i amb la col·laboració de Georges Brassens, més tard cèlebre com a compositor i com a cantant. Es va afirmar la presència en la tribuna i en la premsa d'Aristides Lapeyre, amic i deixeble de Sébastien Faure i d'André Prudhomeaux, autor, amb la seua companya Doris, d'un de les millors anàlisis de la revolució a Catalunya.

Emma Goldmann, que va haver d'abandonar els Estats Units, va morir a Toronto, el Canadà. La pèrdua d'esta dona excepcional va deixar orfe un moviment que havia sigut, anys abans, molt ric en persones i en idees.

En este confús i agitat període, es va produir un altre esdeveniment de característiques mundials, la importància de les quals convé destacar. Ens referim a la presa del Poder, a la Xina, per Mao Zedong i els seus amics, després de la llarga lluita que els van oposar a Chiang Kai-shek i als quals representaven els interessos capitalistes mundials en la immensa Xina. D'este esdeveniment hem de destacar solament el que es referix a la influència dels anarquistes.

Des de fins del passat segle, va existir en Shangai un fort moviment llibertari. Les obres de Kropotkin havien sigut traduïdes al xinès i difoses a través de la Xina per estos companys, d'entre els quals destaquem el nom de Lu Jianbo⁷. Estos militants i els jòvens que els van succeir, van propagar les idees anarquistes en tot l'immens territori que les forces comunistes van anar recuperant, primer de mans dels japonesos, després de les de Chiang Kai-shek.

Els anarquistes es van veure forçats a integrar-se al nou sistema. Nombrosos són els que viuen a la Xina, realitzant en secret l'obra que poden. Però respon tant l'anarquisme —i sobretot la interpretació comunista llibertària i comunalista de Kropotkin— a la mentalitat xinesa, que no poques de les realitzacions socials efectuades a la Xina porten l'empremta del pensament kropotkiniano. En poder de la qual això escriu existix una traducció al xinès de diverses obres de Kropotkin, entre elles «El Suport Mutu», «Ètica» i «La Conquesta del Pa».

Un dia arribarà en què serà conegut l'aportació de l'anarquisme a la revolució xinesa, que s'assembla molt poc a la revolució russa, a pesar que els vencedors militars i polítics siguen en els dos casos marxistes.

⁷ En l'obra original el nom que apareix es «Lu Chien Bo», pero donat que ja hem vist prou errates amb alguns noms estrangers, pensem que es més probable que el nom siga «Lu Jianbo», basant-nos en la categoria «*Chinese anarchists*» de Wikipèdia i en la informació de la seua entrada (N. del T.).

Amb l'últim company xinés amb qui hem sostingut correspondència és amb Ba Jin. Se'ns assegura que viu i que continua treballant silenciosament per les nostres idees.

Al Japó, en produir-se l'ocupació estatunidenca, els anarquistes, terriblement perseguits, quasi delmats per la reacció, van ressorgir novament, encara que el seu radi d'acció i les seues activitats es perden en el dèdal d'interpretacions que els dividixen i que impossibiliten una acció coordinada i fecunda. Destaquem, no obstant això, l'obra callada i persistent que realitza el company Agustín Miura, continuador de la qual realitzara el plorat company Yamaga, mort massa prompte, víctima de la leucèmia, seqüela de les bombes atòmiques llançades sobre el Japó pels «llibertadors» estatunidencs.

A l'Argentina, destruïda l'Editorial «*La Protesta*», desapareguda la Premsa llibertària, l'Editorial Argonauta havent deixat d'existir, va sorgir una altra amb el nom d'Americallee, que ha editat obres excel·lents, entre les quals cal destacar les Obres completes de Rafael Barret, els toms de Memòries de Rudolf Rocker, entre moltes altres. A Mèxic s'han fet també edicions excel·lents, com és la de «*El Proletariado Militante*», de Lorenzo, «*El Heródoto de la Anarquía*», de Rocker, «*La Anarquía a través de los tiempos*», de Nettlau.

Però el fenomen més sorprenent —sorprenent per als quals no comprenen la veritable naturalesa de la idealitat anarquista, força moral i corrent social i filosòfica subjacent, que corre com un riu subterrani durant temps, per a sorgir bruscament a la superfície si més no li ho esperen— va ser el renàixer de les idees anarquistes a partir dels anys 60. Renàixer a França, a Espanya, als Estats Units, a Anglaterra, a l'Índia.

A Amèrica del Nord es va redescobrir a Thoreau i el seu llibret «Desobediència civil» va inspirar tot un moviment de joventut, enfrontada amb la guerra del Vietnam i sobretot amb les condicions de la vida americana. El moviment *Provo* a Holanda i els hippies als països anglosaxons s'han nodrit d'idees anarquistes, desgraciadament desviades pels quals han fet tot el possible per esmorteir tot caràcter revolucionari a l'acció d'eixa joventut, precipitant-la als braços dels mercaders de la droga, que, en moltes ocasions, la feien circular amb l'acord de la policia. Però els moviments estudiantils en quasi tot el món —a Europa, a Amèrica del Sud i del Nord particularment— van estar fortament impregnats d'anarquisme.

A França, durant els esdeveniments de maig de 1968, l'anarquisme i les realitzacions de la revolució espanyola van ser el tema predilecte en les discussions en la Sorbona, a París, i en totes les universitats i centres culturals de França. Hàbilment, la Premsa va voler desviar este moviment, polaritzant-lo al voltant de la figura de Daniel Cohn-Bendit, un jove estudiant jueu alemany, de gran cultura, però d'esperit irònic i encara no madur per a esta perillosa prova, a fi d'arrancar-ho al que podem considerar contorns clàssics de l'anarquisme. Però la realitat és que, en aquells dies, totes les obres que parlaven d'anarquisme es van arrancar de les mans dels venedors i que tothom va haver de reconèixer que l'anarquisme, no tan sols no havia mort, sinó que apareixia més puixant que mai, amb forces noves i innegable simpatia entre la joventut.

Hui, el mateix fenomen produït a França en 1968 s'està produint a Espanya, on mai va cessar de ser una ideologia d'enorme arrelament popular, establida en l'ànima de la classe obrera, gràcies al que ha sigut, és i serà el seu encert major: la seua implantació entre els treballadors, seguint fidelment el que havia sigut genial premonició de Bakunin i obra persistent, perseverant dels primers internacionalistes ibèrics i dels quals els van succeir.

Un escriptor francès va escriure un llibre, «*L'incroyable anarchisme*», que reflectix exactament la singular potencialitat de la nostra ideologia, a la qual ningú ni res ha pogut matar, encara que hagen mort per milers les persones que l'havien abraçada i per ella se sacrificaven.

6. L'anarquisme definit pels seus teòrics i els acords dels seus congressos

«L'Anarquia és la més alta expressió de l'orde» — Élisée Reclus.

«Anàrquic és el pensament i cap a l'Anarquia va la Història» — Giovanni Bovio.

«Més enllà de l'ideal hi haurà sempre ideal» — Ricardo Mella.

En el Congrés de la Unió Anàrquica Italiana, celebrat al juliol de 1920, Errico Malatesta va presentar un projecte de programa anarquista-comunista, que va ser aprovat per unanimitat. Per considerar-ho una síntesi clara i concreta del que volem, reproduïm a continuació les conclusions, lamentant que la falta d'espai ens impedisca incloure els considerants. Aquells lectors interessats a documentar-se a fons sobre el pensament de Malatesta, un dels millors teòrics de l'anarquisme, podran trobar el text íntegre en el llibre de Vernon Richards «Malatesta, vida i idees», publicat per la col·lecció «Acracia» de Barcelona.

- Abolició de la propietat privada de la terra, de les matèries primeres i dels instruments de treball, perquè ningú pugui viure explotant el treball alié i totes, en veure garantits els mitjans de produir i viure, siguin realment independents i puguin associar-se a les altres lliurement, per l'interés comú i segons les pròpies simpaties.
- Abolició del govern i de tot poder que establisca la llei i la impose als altres: per tant abolició de monarquies, repúbliques, parlaments, exèrcits, policies, magistratures i de qualsevol institució dotada de mitjans coercitius.
- Organització de la vida social per obra de lliures associacions i federacions de productores i consumidors, creades i modificades segons la voluntat dels components guiats per la ciència i l'experiència i lliures de tota imposició que no derive de les necessitats naturals a les quals cada una, inspirada pel mateix sentiment de necessitat ineludible, voluntàriament se sotmeti.
- Assegurar els mitjans de vida, desenrotllament i benestar per als infants i per a totes aquelles que es troben en estat d'impotència per a proveir-se a si mateixes.
- Guerra a les religions i a totes les mentides, fins i tot si s'oculten sota el vel de la ciència. Instrucció científica per a totes i fins als seus graus més elevats.
- Guerra a les rivalitats i als prejudis patriòtics. Abolició de les fronteres; germanor entre tots els pobles.
- Reconstrucció de la família, de tal manera que resulte de la pràctica de l'amor, lliure de tot vincle legal, de tota opressió econòmica o física, de tot prejudi religiós.

Hauríem volgut transcriure Mocions aprovades pels Congressos Internacionals anarquistes, des d'Amsterdam (1907) fins als nostres dies (Conferència Internacional anarquista de París en 1949; Congrés Internacional anarquista de Londres en 1958).

En la impossibilitat de poder fer-ho pel limitat espai del què disposem, creiem poder resumir-les totes, reproduint la **Moció aprovada pel Congrés constitutiu de la I.F.A.** (Internacional de Federacions Anarquistes) celebrat en Carrara (Itàlia), del 30 d'agost al 8 de setembre de 1968.

Esta Moció va ser presentada per la Federació Anarquista Ibèrica —interior i exili— i va ser adoptada pel Congrés per a ser sotmesa a l'estudi i consideració de les Federacions dels diversos països representats.

Ella corresponia al Punt 6: *L'organització de l'economia en una societat anarquista, o durant l'etapa de transició revolucionària cap a l'anarquia.*

Moció-estudi. «L'organització de l'economia en una societat anarquista, o durant l'etapa de transició revolucionària cap a l'anarquia»

1. Revolució social llibertària indispensable

L'organització de l'economia de fons, orientació i finalitat llibertàries i el seu desenvolupament i desenrotllament fa indispensable un canvi radical del sistema capitalista estatal i així mateix de l'anomenat comunista d'Estat, imbuït de tots els principis marxistes leninistes. Este canvi implica necessàriament abolir i superar els dos i assentar les bases fonamentals de la nova economia i de la societat anarquista o del socialisme àcrata en marxa cap a ella.

Ni la societat anarquista ni tan sols la comunista llibertària es realitzaran per art d'encantament ni en un dia, ni de manera sincronitzada en el pla mundial, en una fase donada de la història universal. La revolució social no serà simultània en cada un i en tots els països del món alhora. Ni tampoc podrà ser uniforme, a base d'un tipus o patró únic, perquè les condicions geogràfiques, climàtiques, ètniques, demogràfiques, les de desenrotllament industrial, de riqueses naturals, d'existència o no de matèries primeres, de possibilitats agrícoles, les d'ambient, mentalitat i cultura, etc., influiran en les seues variants constructives, fins i tot sota la influència determinant de la saba i de l'orientació llibertària, fent que, segons la densitat d'esta i dels caràcters específics assenyalats, apareguen, no ja només universalment sinó en cada país pròpiament dit, el sistema i les seues estructures noves sota perfils i aspectes polifacètics, múltiples i pluralistes, en la rebusca d'un incessant perfeccionament i harmoniós equilibri.

Però les característiques essencials de la societat anarquista o anarquitxant i dels mitjans i procediments pràctics i eficaços per a arribar a ella, han de manifestar-se amb fortes i clares línies per a prendre en la realitat i obrir solc profund en ella, amb la intenció de les eclosions fecundes del demà lliure, ja des de hui.

La finalitat de la nova economia llibertària i de la societat anarquista ha de ser la llibertat i el benestar de tots i de cada un dels éssers que la componguen, en un medi d'igualtat social de solidaritat humana.

Per a realitzar esta fi es fa indispensable la desaparició de l'Estat sota totes les seues formes; de la dictadura, encara que es diga transitòria; de totes les institucions autoritàries; del capitalisme; de la propietat privada; de totes les formes i procediments d'explotació i d'opressió de l'ésser humà per l'ésser humà, de les classes socials, rangs, jerarquies i privilegis; de l'assalariat.

Encara que la revolució social en un país no pot anar, desgraciadament, en les seues primeres fases, més enllà d'unes certes condicions determinades que imposaran inevitablement les característiques del propi país i els mitjans amb què el mateix compte en el moment que esclate o es produïska aquella, almenys en l'orde econòmic, perquè l'economia globalment considerada no es crea ni es desenrotlla en un instant, des del primer moment, imprimint la seua petjada fecundant i la seua voluntat realitzadora fermament definida, per part dels anarquistes s'ha de tindre la preocupació de plasmar en la realitat la màxima substancialitat, realitzacions i desenrotllament llibertaris.

I el lema ha de ser: llibertat, pa, vestit, vivenda, cultura i esbarjo per a totes. «De cada una segons els seus mitjans, a cada una segons les seues necessitats». Caldrà destruir i agranar tots els obstacles interiors, supervivències d'un passat d'autoritarisme i d'explotació, que s'oposen a la lliure organització de la societat nova.

I no es podrà comptar molt amb la solidaritat revolucionària mundial donant suport a la revolució social del país que fora, sobretot si es presenta amb tipologia preponderant definidament anarquista. Tota ajuda dels blocs predominants internacionals tendirà a la satèl·lit zació.

I cal comptar, a més, que en tot canvi revolucionari profund es produïx un període de marasme econòmic, de tanteig experimental, d'ajust de les estructures més idònies als objectius i fins perseguits, que posa a prova el corrent revolucionari transformador i el seu valor i capacitat realitzadora i constructiva.

2. Assegurar l'existència i el funcionament lliure de la Societat

Des del primer moment es fa necessari assegurar la producció, el proveïment, incrementar el rendiment, la productivitat, sense explotar a l'ésser humà productor, sense extenuar-li, sense empresonar-li en normes de treball alienants.

El triomf immediat de la revolució social i la seua consolidació i les fases futures del seu desenvolupament progressiu, dependrà en molt de la pròpia capacitat social, econòmica, cultural i ideològica de les persones treballadores, del que podríem dir capacitat específica revolucionària i llibertària, individual i globalment considerada. El factor essencial de l'orde nou ha de ser l'ésser humà lliure i conscient de si mateix.

Cap mena d'economia, ja rebutjant tot quant puga suposar un sistema capitalista estatal o comunista d'Estat, és consubstancial amb l'anarquisme.

La nostra fi és viure en llibertat i fer tot el possible perquè tots els éssers puguin gaudir d'ella i gaudir, en igualtat de condicions, de quant la terra, la naturalesa i l'esforç solidari dels éssers humans pot proporcionar a totes i a cada una indistintament.

3. Àmplia concepció de l'anarquisme social

Per les mateixes raons la nostra concepció del socialisme integral, del socialisme àcrata és àmplia i no exhaustiva, ni unilateral ni uniforme en les seues possibilitats i modalitats d'aplicació pràctica. I si les nostres preferències van cap al comunisme llibertari, com a règim econòmic obert i perfectible, no rebutgem sistemàticament, a part de les burgeses i autoritàries, altres modalitats d'organització social, ja siguin de tipus mutualista, col·lectivista, cooperativista, etc., sempre que d'elles quede exclosa tota arrel d'explotació de l'ésser humà per l'ésser humà. La llibertat d'experimentació de modalitats econòmiques, les més justes i adequades, per a donar satisfacció a les necessitats humanes i assegurar a l'ésser humà el màxim de llibertat i el major benestar, hauran de tindre via oberta en la societat anarquista, tractant, naturalment, que marxen de comú concert amb la convivència del conjunt i del sistema general consolidat en l'associació federativa de productores lliures i de consumidores solidàries.

4. Llibertat d'experimentació

L'experimentació i coexistència de modalitats de tipus socialitzador, mutualistes (Proudhon), col·lectivistes (Bakunin; Mella), comunistes (Kropotkin; Malatesta), cooperativistes (no comercialitzades), etc., a l'escala local, comarcal, regional o nacional, pot ser possible, dins del sistema llibertari, salvaguardat el principi anàrquic essencialment antiautoritari, fonamentalment autònom i federalista. I màximament si s'entén, com és lògic llibertàriament, que l'evolució humana i la de les formes socials no s'estanca i que cap estructura econòmica podria considerar-se definitiva i immutable. Crear sempre més llibertat, més benestar, més abundància de tot, major perfecció, i les més òptimes condicions per al ple desenrotllament de l'individu, del grup social, del conjunt humà, tal ha de ser l'orientació i la fi de la societat anarquista, de l'organització social i econòmica llibertària.

5. Esbossos socials i econòmics llibertaris

L'economia no pot desenrotllar-se sense base social. I on existisca l'ésser o el grup humà, sorgix la societat, de la mateixa convivència. Les necessitats es presenten, amb les seues inapel·lables exigències, fins pel mateix orde simple i natural biològic i, manifestant-se en el pla general, transcendint el conjunt col·lectiu, fan que els éssers humans es vegin en el deure de buscar una ordenació o principi regulador, per a fer almenys compatible la pròpia convivència humana, ja siga a base de pacte o de contracte lliurement acceptat i conscientment consentit, voluntàriament aplicat.

En la concepció anarquista —almenys la que admet la base organitzadora per pacte lliure— el **comunisme llibertari** és el sistema o mecanisme estructural que fa més viable la formació i el desenrotllament de la societat consolidada sobre postulats àcrates, interpretats amb lúcid realisme, sense mistificació del sentit i contingut d'aquells.

6. Base de la nova societat. La Comuna lliure

La pedra angular o cèl·lula vivent de la nova organització social llibertària, per a nosaltres, a més de l'individu, del grup, de la col·lectivitat, del sindicat, és la Comuna lliure.

La Comuna lliure, constituïda per totes i cada una de les ciutadanes, pot tindre la funció de coordinació social general, en l'aspecte simplement administratiu; no de poder o institució política sinó de servei social, en el pla territorial local. Les seues funcions han d'ajustar-se a aquelles resolucions i decisions que les pròpies assemblees lliures comunals hagen pres de consens mutu. De l'organització comunal ha de bandejar-se tot autoritarisme i tota burocràcia.

Les Federacions comarcals, regionals i nacionals de Comunes lliures podran constituir-se en el pla general d'un país o zona geogràfica i ètnica determinades, i confederar-se internacionalment.

La Comuna no ha de concentrar en sí el poder polític, i menys militar, que deu este igualment desaparèixer en absolut. Ni tan sols **poder revolucionari**.

Tot poder polític ha de ser abolit i ningú ha d'exercir-ho. Tampoc ha d'haver-hi en la Comuna **propietarisme econòmic**, que faça del seu terme geogràfic i històric un vedat tancat o un feu. Tota Comuna ha d'estar oberta a la solidaritat, practicar-la i rebre-la, basant-se en el principi que tota riquesa natural o creada o fabricada, tot producte, utilatge o ben material, és patrimoni comú i roman a la disposició de totes, sent el seu usdefruit regulat per les normes col·lectives lliure i voluntàriament establides.

7. Del sindicat revolucionari i de les seues funcions

L'organisme que en la societat socialista àcrata millor pot assegurar l'organització del treball i la seua funció és el sindicat de característica sindicalista revolucionària, constituït per les persones treballadores lliures de la indústria, del camp, de la mina, dels laboratoris, dels centres d'investigació i estudi, les d'especialitats tècniques.

Els sindicats, agrupats per rams i indústries, en Federacions locals, comarcals, regionals, nacionals i internacionals i administrant directament, sota el seu responsable control, fàbriques i tallers, camps, mines, marines, instituts científics i tecnològics, són organismes aptes per a assegurar la producció de tots els articles i coses indispensables a la societat i als seus components, d'acord amb les necessitats que es facen sentir i es presenten; perseguint l'objectiu de crear l'abundància amb l'aportació de cada una a l'esforç comú, segons les seues forces i capacitats i sense explotació de ningú ni cap privilegi.

Tots els recursos materials, econòmics i tècnics, els articles manufacturats, els productes agrícoles, ramaders, de pesca, etc., hauran de considerar-se i posar-se a disposició comuna, per mitjà dels organismes adequats i més idonis, per a la distribució, el canvi i la repartició més equitativa.

Les Federacions de sindicats podran formar-se per categories de producció, ja siga industrial, llauradora, etc., o de servicis públics, correus, comunicacions, transport i altres.

La revolució social, amb la desaparició de la burgesia i de les estructures capitalistes i autoritàries, haurà d'establir una nova ordenació econòmica, que implicarà necessàriament altres modalitats de treball, reajustaments de fabricació, reconversions professionals, especialitats distintes de la producció. Els sindicats per professió o indústria tampoc hauran de disposar de poder polític ni de propietat de fàbrica, de maquinària o de productes elaborats. Al propietarisme corporativista tampoc cal deixar-li prendre arrel en la societat anarquista o comunista llibertària.

L'autogestió ha de tindre per base assegurar la millor i més racional organització del treball i la funció de producció, controlats per un elevat sentit de responsabilitat individual i professional conscient i voluntari.

Els comités o comissions d'autogestió de fàbrica, empresa, taller o col·lectivitat productora seran nomenats directament pel propi personal ocupat en estes, estant subjectes a renovacions periòdiques i sent revocables.

La burocràcia ha de bandejar-se dels comités i de tot arreu. Al mateix personal tècnic o qualificat en especialitat, no ha de conferir-se-li en cap circumstància, categoria de comandament.

Ens manifestem contràries a admetre el principi de «tot el poder als sindicats», com el de concedir-lo, de direcció-comandament, a qualsevol persona tècnica o especialitzada, encarregada responsablement d'un treball, qui haurà de considerar a les altres treballadores en un pla d'igualtat moral i efectiva, com a éssers humans i com a productors, cooperant en les labors d'una empresa comuna al servici del bé general.

8. Sobre el salari o remuneració

Si les anarquistes ens hem fixat per finalitat el suprimir l'explotació de l'ésser humà pels seus semblants, l'abolir les classes i l'assalariat, lògicament no podríem pronunciar-nos, en una organització social de tipus llibertari, pel manteniment d'una mena de salari o de categories salarials de retribució pel treball efectuat.

Indubtablement són diversos els problemes ja d'orde moral, efectiu, pràctic i social que suposa la supressió del salari. I buscar procediments de remuneració per concepte de treball o unitats d'especialitats d'este, tampoc seria una solució llibertària i menys compatible amb un alt sentit de justícia i de solidaritat humana.

Partint d'este raonament, ens manifestem partidàries de l'aplicació del principi de «de cada una segons les seues forces, a cada una segons les seues necessitats», considerant que el treball de cada persona li dona dret a la satisfacció de les seues necessitats personals i a procurar-se lliurement el proveïment de quant se li faça precís i indispensable en els magatzems, cooperatives o centres de distribució comuna.

Una carta de treballador o de productor —carta especial per a persones impedides, invàlides, ancianes o infants— pot tindre valor adquisitiu a tot arreu i donar dret a ser beneficiària de tots els servicis comuns. La socialització d'estos, com també els de la vivenda, sanitat, seguretat social, espectacles i esbarjos, ha de considerar-se com una de les fórmules més pràctiques i accessibles a l'usdefruit individual, familiar i comú.

És indispensable que cada persona vàlida tinga assegurat un lloc, una ocupació o col·locació útil en l'organització comuna o col·lectiva del treball, com un dret inalienable i imprescriptible reconegut i establert per la societat anarquista, per la nova organització social comunista llibertària.

9. Distribució i consum

La fi de l'organització social que defenem i preconitzem no ha de ser el benefici o el profit industrial o comercial, manipulat o monopolitzat per un grup, clan, entitat o organisme qualsevol, sinó el bé comú, dins de la Federació o Associació de Comunes lliures i solidàries.

D'altra banda entenem que les formes i mecanismes econòmics de la societat anarquista no han d'encaixar-se en una rígida armadura, en un règim monolític i d'estructures inamovibles.

Respectant el principi fonamental de no explotació de l'ésser humà pels seus semblants, de comunitat de riqueses, béns, terres, màquines i productes, tot ha de ser posat a la disposició, consum i utilització individual i comuna.

I així la llibertat, el pa, la cultura i la independència dins de la unió i de la solidaritat quedaran més ben garantides i assegurades per a totes.

La distribució general coordinada i al detall de productes agrícoles i manufacturats podrà ser assegurada per les associacions o federacions de consumidores, a base de magatzems de proveïments i subministrament a l'engròs, on els sindicats de producció i col·lectivitats podran subministrar i depositar els productes, i per mitjà de les cooperatives de consum i dels economats o centres qualificats per a la distribució al detall, exempts de tot mercantilisme.

10. Organismes de la Revolució: Les col·lectivitats

Les col·lectivitats de producció, i fins a les mixtes de producció i consum, sobretot en l'agro, en el medi rural i llaurador, poden ser també un factor important entre els mitjans idonis i eficaços d'assentament i desenrotllament de la nova economia, com a organismes vitals funcionant sobre el principi de lliure cooperació en la nova economia solidària, sense mercantilisme ni concurrència.

L'experiència dels sovkhoz i dels kolkhoz és demostrativa dels grans defectes que afligixen eixos organismes, sobretot de la factura estatal dels primers, ja alhora de la seua ineficàcia.

Els quibuts, a través de les seues modalitats conegudes i del seu mateix funcionament intern, tampoc poden ser preconitzats com a tipus d'organització econòmica i social llibertària. En tal sentit, descartem igualment la fórmula del soviets, l'experiència del qual a l'URSS ja hem pogut comprovar el que ha pogut donar de si.

Fins a la data, experimentalment, com a expressió pràctica i eficaç de realització col·lectivista-comunista vivent, pot oferir-se el de les col·lectivitats de tipus llibertari durant la Revolució espanyola, en una situació donada de transcendental realisme històric, manifestant-se com a organismes eficients per a assegurar el desenrotllament econòmic d'un poble, sobretot desembolicant-se vinculades de concert amb els sindicats i altres organismes comunals, complementaris els uns dels altres i atenent, cada un en la seua esfera delimitada i característica respectiva, les necessitats i funcions econòmiques i socials inherents a la societat o comunitat.

11. Consells socials i econòmics

Entre eixos organismes complementaris d'utilitat, a títol d'assessorament, d'informació i d'estadística, d'orientació tècnica, de recerca de modalitats d'organització més perfecta, de coordinacions de pla local i general, d'ensenyances pràctiques deduïdes de les mateixes experiències diverses comparades de producció i de consum, d'explotació i estudi de les possibilitats de desenrotllament econòmic i d'explotació de noves riqueses en comú, pot haver-hi els consells d'economia locals, comarcals i regionals, desembocant en el Consell general d'economia nacional federada.

Eixos consells d'economia no han de tindre cap potestat executiva, sinó simplement missió consultiva i d'assessorament. Podran ser formats per delegats designats per la Comuna, els sindicats, les col·lectivitats, les cooperatives i centres de consum, els organismes tècnics i culturals.

Els membres d'eixos consells, que fins i tot podrien estos ser denominats consells socials i econòmics, seran designats pels organismes respectius i delegats a aquells, a títol temporal renovable i revocable.

Tenint en compte les necessitats essencials, materials, productives, relacionadores, culturals i artístiques, etc., entre els consells socials i d'economia que podrien formar-se hi ha el d'alimentació, el de la vivenda, el del vestir, el de la producció agrícola, ramadera i forestal, el de la mineria, el de la pesca, el de transport, de comunicacions, d'arts gràfiques, premsa i llibre, el de la indústria metal·lúrgica i siderúrgica, el d'aigua, llum, força motriu i nuclear, el de la indústria química, el del ram del vidre i ceràmica, el del ram de la fusta, el de la construcció, el de sanitat, el de la cultura, arts i esbarjos, el de ciències, investigacions i tècniques, el de depòsits, crèdits i intercanvis, el de relacions exteriors, el d'importació i exportació, els quals, a través de les seues ramificacions locals, comunals, sindicals, de col·lectivitats, cooperatives i agrupacions autònomes, sense cap centralisme, de baix a dalt, s'entrellaçaran en un consell general de coordinació i solidaritat d'entitats i organismes autònoms, sense atribucions executives.

Les denominacions dels diversos consells que enumerem podran ser distintes de les que donem nosaltres, els acoblaments tindran més o menys amplitud, les demarcacions per especialitat, o branca més variades o sintètiques que les apuntades. I seran sempre adoptades de comú concert, entre les interessades, directament, sense cap imposició.

(Fi de la Moció adoptada pel Congrés de Carrara).

Notes de la traducció i l'edició

- Traducció realitzada per La Conquista del Panda, finalitzada a març de 2025. El text ha sigut humanitzat; substituint els termes *home*, *hòmens*, per *ésser humà*, *persona/es*, *humanitat*, etc. quan del context queda perfectament clar que l'autora es referia a l'espècie humana. També s'ha preferit la versió original dels noms personals que havien sigut castellanitzats.
- Edició finalitzada en maig de 2025. Els continguts de la versió catalana de La Biblioteca Anarquista es troben sota llicències CC BY-NC-SA 4.0 per a la seua lliure descàrrega.
- La traducció i edició de textos suposen molta faena que fem amb molt de carinyo. En la mesura que oferim el nostre treball pel bé comú, creiem important crear també formes de col·laboració en la sostenibilitat d'aquest projecte autogestionari i alternatiu.
- Si t'agrada el nostre treball, considera fer una donació ☑.

Montseny, Federica
Qué es l'Anarquisme?
1974

Recuperat en novembre de 2024 des de ebookelo.
Sobre l'autora. Traducció i edició de maig de 2025 per La Conquesta del Panda sota llicència CC
BY-NC-SA 4.0 per a la seua lliure descàrrega.

www.labibliotecaanarquista.cat